

บทละครนอก

ไกรทอง

พระราชนิพนธ์ใน

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย



พิมพ์
๒๕๓๕

บทละครนอก

ไกรทอง

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

(รัชกาลที่ ๒)



กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

บทละครนอกเรื่อง ไกรทอง

สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ

© กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๕๐

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

นายสมมาตร มีศิลป์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๕๐

จำนวน ๔๕,๐๐๐ เล่ม

๘๙๕.๙๑๒ พุทธเลิศล้ำภักดิ์, พระบาทสมเด็จพระ.

บทละครนอกไกรทอง/บรรณาธิการโดยบุษบา ประภาสพงศ์
และคนอื่นๆ. -- กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวง-
ศึกษาธิการ, ๒๕๕๐.

๙๒ หน้า.

ISBN 974-268-2135

๑. ไกรทอง. ๒. บุษบา ประภาสพงศ์, บรรณาธิการ.
๓. ชื่อเรื่อง.

ภาพปก

ภาพฝีพระหัตถ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ภาพรองพื้นปก

ลายก้านแย่งดอกใน ที่วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ภาพประกอบเรื่อง

ภาพวาดฝีมือนายเดชา สายสมบูรณ์

คำนำ

หนังสือชุดบทละครนอก ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
เลิศหล้านภาลัย ๕ เรื่อง คือ เรื่องไชยเชษฐา สังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และคาวี
และเป็นบทพระราชนิพนธ์ ใน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ เรื่อง คือเรื่อง
สังข์ศิลป์ชัย นี้ คณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่วรรณกรรมของชาติ กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมี ศาสตราจารย์คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาส เป็นประธาน และ
มีผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ ร่วมเป็นกรรมการ เห็นพ้องต้องกันว่า บทละครนอกชุดนี้เป็นหนังสือ
บทกลอนอย่างวิเศษ สามารถใช้เป็นแบบอย่างในการเขียน และการแต่งบทละครได้
เป็นอย่างดี ทั้งเนื้อเรื่องก็ให้ความเพลิดเพลิน ก่อปรด้วยสาระข้อคิด ซึ่งอาจปรับใช้ให้
เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคมโดยรวมได้ กรมวิชาการจึงนำมาจัดพิมพ์เผยแพร่แก่
โรงเรียน ห้องสมุด และหน่วยงานอื่นๆ ทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองพระราชปรารภ
ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ว่า ปัจจุบันหนังสือวรรณคดี
เก่าๆ หาอ่านยาก กระทรวงศึกษาธิการน่าจะนำหนังสือดีๆ เหล่านี้มาจัดพิมพ์ใหม่

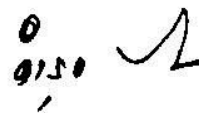
บทละครนอกชุดนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ได้ทรงกล่าวไว้ในคำนำหนังสือประชุมบทละครนอกพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๖๕
ว่า เรื่องละคร ๖ เรื่องนี้ เดิมเป็นนิทานในนิบาตชาดกบ้าง นิทานในปัญญาสชาดกบ้าง
เป็นนิทานพื้นเมืองมาแต่โบราณบ้าง บางเรื่องก็เชื่อถือกันว่าเป็นเรื่องจริง และรู้จัก
แพร่หลายมาแต่โบราณ จึงมีผู้นำนิทานทั้ง ๖ เรื่องนี้มาแต่งเป็นบทเล่นละครกันตั้งแต่ครั้ง
กรุงศรีอยุธยายังเป็นราชธานี เมื่อถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธ-
เลิศหล้านภาลัยได้ทรงเลือกละครนอกบางเรื่องมาพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่เฉพาะตอนที่
ให้ละครผู้หญิงของหลวงเล่น คือ เรื่องไชยเชษฐา ทรงพระราชนิพนธ์และแก้ไขตัดทอนได้
เป็นหนังสือ ๓ เล่มสมุดไทย เรื่องสังข์ทองทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่ตอนพระสังข์หนี
นางพันธุรัต เป็นหนังสือ ๖ เล่มสมุดไทย เรื่องไกรทอง ๒ เล่มสมุดไทย เรื่องมณีพิชัย
๑ เล่มสมุดไทย เรื่องคาวี ๔ เล่มสมุดไทย แต่เรื่องสังข์ศิลป์ชัยนั้น กล่าวกันว่า
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งถวายเมื่อยังดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ
กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นแต่ทรงพระราช-
นิพนธ์แก้ไข เป็นหนังสือ ๒ เล่มสมุดไทย พระราชนิพนธ์บทละครนอก ทั้ง ๖ เรื่อง จึงรวม

เป็นหนังสือ ๑๘ เล่มสมุดไทยด้วยกัน ส่วนลำดับที่ทรงพระราชนิพนธ์นั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า เห็นจะทรงพระราชนิพนธ์เรื่องไชยเชษฐาก่อน แล้วจึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องอื่นๆ ตามลำดับที่กล่าวมา ยกเว้นเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทละครนอกทั้ง ๖ เรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพโปรดให้ตรวจชำระต้นฉบับที่อยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร แล้วจัดพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกในงานทรงบำเพ็ญพระกุศลฉลองพระชนมายุครบ ๖๐ ทศ ในครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงรับเขียนรูปภาพประกอบ ๔ รูป คือรูปภาพเรื่องสังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และควาวิพระวิทย์ประจักษ์ (จำง ไซติจิตรกะ) เขียนรูปภาพเรื่องไชยเชษฐ์ และสังข์ศิลป์ชัย

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ กรมวิชาการได้อาศัยหนังสือบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ ซึ่งกรมศิลปากรจัดพิมพ์ครั้งที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นหลัก สอดเทียบเคียงกับฉบับซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดให้พิมพ์แจกในงานฉลองพระชนมายุครบ ๖๐ ทศ ประกอบกัน อาศัยภาพเขียนดังกล่าวข้างต้นมาเป็นภาพปก ส่วนภาพประกอบเรื่องนั้นก็อาศัยภาพจิตรกรรมฝาผนัง ยกเว้นเรื่องไกรทองกับเรื่องมณีพิชัย ซึ่งมอบให้ นายเดชา สายสมบูรณ์ เป็นผู้วาด นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิเรียบเรียงเนื้อหาส่วนที่เป็นการอธิบายความเป็นการเพิ่มเติมไว้ด้วย

สำหรับบทละครนอกเรื่องไกรทองนี้ นางปรุ่งศรี วัลลิโถม เรียบเรียงพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชลธิรา สัตยาวัฒนา เรียบเรียงบทนำเสนอ นายชนินท์ สุขเกษิ เรียบเรียงเนื้อเรื่องย่อ นายบรรเจิด อินทุจันทร์ยง และนายชนินท์ สุขเกษิ จัดทำคำอธิบายศัพท์ กรมวิชาการขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ทั้งคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ร่วมมือกันจัดทำหนังสือชุดนี้ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี



(นายอำรุง จันทวานิช)

อธิบดีกรมวิชาการ

๑๓ มีนาคม ๒๕๔๐

สารบัญ

หน้า

พระราชประวัติ	พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๑
บทนำเสนอ	มุมที่น่านมองในเรื่องไกรทอง	๘
เล่าเรื่องย่อ	เชิญชวนอ่านนิทานเรื่องไกรทอง	๑๓
เนื้อเรื่อง		
ตอนที่ ๑	นางวิมาลาตามไกรทองมาจากถ้ำ	๑๗
ตอนที่ ๒	ไกรทองตามนางวิมาลากลับไปถ้ำ	๕๓





พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๔ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช กับสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ทรงพระราชสมภพ ณ นิवासสถานตำบลอัมพวา เมืองสมุทรสงคราม เมื่อวันพุธที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๑๐ ตรงกับวันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๔ ปีกุนนพศก จุลศักราช ๑๑๒๙ อันเป็นเวลาก่อนที่สมเด็จพระบรมชนกนาถจะเสด็จเสวยราชสมบัติ ทรงพระนามเดิมว่า “ฉิม” เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จปราบดาภิเษกเป็นปฐมกษัตริย์แห่งบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงสถาปนาให้ดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร ขณะทรงมีพระชนมายุ ๑๖ พรรษา มีหลักฐานตามพระราชพงศาวดารว่า

ปรากฏในคำลูกขุนปรึกษาความชอบผู้ที่ได้นองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมาแต่ก่อนว่า ในบรรดาพระราชวงศ์มีพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระองค์เดียวที่ได้โดยเสด็จตามพระองค์มาในการศึกสงครามทุกครั้งทุกคราว จึงโปรดให้สถาปนาพระเกียรติยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าต่างกรม ทรงพระนามว่า เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร

ครั้นถึงปีชาลอัฐศก พ.ศ. ๒๓๔๙ เมื่อพระชนมายุ ๔๐ พรรษา ทรงรับอุปราชภิเชกเป็นพระมหาอุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล และปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๕๒ จึงได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ เจริญพระปรมาภิไธยว่า “พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย” ได้เสด็จดำรงสิริราชสมบัติอยู่ ๑๖ ปี เสด็จสวรรคตเมื่อวันพุธ เดือน ๘ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ปีวอก จศก พ.ศ. ๒๓๖๗ พระชนมายุได้ ๕๘ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถรอบรู้ในราชการทุกด้านทุกสาขาทลอดระยะเวลา ๑๖ ปีที่เสวยราชสมบัติ บ้านเมืองมีศึกสงครามแต่เพียงครั้งเดียว คือ เมื่อแรกขึ้นเสวยราชย์ พ.ศ. ๒๓๕๒ จึงเป็นโอกาสให้ได้ทรงสร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่ชาติบ้านเมืองเป็นอเนกประการ ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงเป็นทั้งนักรบ นักปกครอง นักบริหาร ศิลปิน กวี และช่าง ได้ทรงทำนุบำรุง สร้างสรรค์ประเทศให้พัฒนาเกรียงไกรทั้งในด้านการเมือง การปกครอง การศาสนา การค้าขาย การต่างประเทศ และที่สำคัญที่สุดคือด้านศิลปวัฒนธรรม ในรัชสมัยของพระองค์เป็นยุคที่บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข มีเวลาว่างจากศึกสงคราม และพระองค์ยังทรงดำเนินวิเทโศบายทางการเมืองอย่างชาญฉลาด ทรงรักษาสัมพันธไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้าน ทรงแต่งราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงปักกิ่ง ทรงผูกมิตรกับประเทศตะวันตกทั้งอังกฤษและ

โปรตุเกส นอกจากนั้นในรัชกาลนี้ยังได้ช้างเผือกมาสู่พระबारมีถึง ๖ เชือก และเป็นช้างเผือกที่สำคัญถึง ๓ เชือก จึงทรงได้รับพระราชสมญาว่า “พระเจ้าช้างเผือก” ซึ่งเป็นมูลเหตุให้มีธงชาติรูปช้างเผือกอยู่กลางผืนธงแดงแต่ครั้งนั้น และเป็นผลให้พระเกียรติยศแผ่ไพศาลไปทั่วทิศ

ในด้านพระศาสนาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงอุปสมบท ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ นับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้ทรงผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่สร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ แล้วได้เสด็จไปประทับ ณ วัดสมอราย หรือวัดราชาธิวาสจนตลอดพรรษา ครั้นเมื่อได้ครองราชสมบัติแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำนุบำรุงพระศาสนานานัปการ โปรดให้จัดส่งพระสมณทูตไปเจริญทางพุทธศาสนาในประเทศลังกา เพื่อดันหาพระไตรปิฎกที่ชำรุดสูญหาย มาเพิ่มเติมและสอบทาน โปรดให้สังคายนาบทสวดมนต์ รวบรวมนักปราชญ์ราชบัณฑิตให้แต่ง “มหาชาติคำหลวง” ที่ขาดสูญไป ๖ กัณฑ์ คือ หิมพานต์ ทานกัณฑ์ จุลพน มัทรี สักกบรรพ และฉกษัตริย์ ให้ครบถ้วนบริบูรณ์ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ และโปรดให้ตอ กิ่งพระศรีมหาโพธิ์ที่นับถือกันว่าเป็นต้นที่สืบมาจากต้นที่พระพุทธเจ้า ทรงตรัสรู้ ณ ภายใต้ต้นมาปลูกไว้ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และวัดสระเกศอีกด้วย นอกจากนั้นยังทรงสร้างและปฏิสังขรณ์ พระอารามต่างๆ เป็นจำนวนมาก เช่น วัดสุทัศนเทพวราราม วัดอรุณราชวราราม เป็นต้น โดยเฉพาะวัดอรุณราชวราราม ซึ่งถือเป็นพระอารามประจำรัชกาลนั้น โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอุโบสถ

และพระวิหารขึ้นใหม่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสในที่ประชุมเสนาบดีสภาเมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๑ ว่า “พระปรางค์องค์นี้เป็นเครื่องระลึกสำหรับชาติ” สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้ทรงเป็นยอดในด้านงานศิลปกรรมของไทย ทรงกล่าวถึง พระระเบียงรอบพระอุโบสถว่า การวางผังและการทำลวดลายงดงามยิ่งกว่าพระระเบียงใดๆ ในประเทศ นอกจากนี้ยังทรงฟื้นฟู ประเพณีวิสาขบูชาให้มีความสำคัญระดับชาติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเอาพระทัยใส่ และส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอันเป็นสัญลักษณ์ของชาติ ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น วรรณคดี กวีนิพนธ์ นาฏศิลป์ รวมทั้ง ด้านศิลปกรรม อันได้แก่ การช่างทั้งปวง มีจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม เป็นต้น ช่วงรัชกาลของพระองค์ จัดเป็นยุคทองแห่งวรรณคดีและศิลปกรรม ที่เจริญสูงสุดในสมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้น พระราชพงศาวดารของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ที่ว่าด้วยพระราชนุกิจรัชกาลที่ ๒ พรรณนารายละเอียดไว้ ดังนี้

ตอนเช้าเสด็จลงทรงบาตร เสด็จออกเลี้ยงพระในท้องพระโรง ทรงฟังรายงานพระคลังมหาสมบัติและเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนางเหมือน เมื่อรัชกาลที่ ๑ แต่ตอนกลางวันอันเป็นเวลาสำหรับประภาษราชกิจฝ่ายในนั้น มักทรงการช่าง ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดการช่าง ต่างๆ การแกะสลัก ทรงได้ชำนาญด้วยฝีมือพระหัตถ์ โปรดฯให้ตั้งโรงงาน สำหรับช่างมหาดเล็กขึ้นข้างในพระราชวัง มีเวลาเสด็จลงประภาษการช่าง ทุกๆ วัน ครั้นเวลาบ่ายอันเป็นเวลาสำหรับสำราญพระราชอิริยาบถ เสด็จ

ออกประทับที่เฉลียงท้องพระโรง ทรงฟังรายงานการก่อสร้างบ้าง และเบิกกวี
เข้าเฝ้าทรงพระราชนิพนธ์บทละครบ้าง เวลาค่ำ เสด็จออกทรงธรรม
และทรงฟังรายงานต่างๆ และต่อนั้นเสด็จออกขุนนางเหมือนอย่างใน
รัชกาลที่ ๑ แต่เสด็จออกในท้องพระโรงบ้าง บางวันก็เสด็จออกที่พระที่นั่ง
สนามจันทร์ ซึ่งทรงสร้างขึ้นใหม่บ้าง เสด็จขึ้นเวลาราว ๒๑ นาฬิกา แล้ว
สำราญพระราชอิริยาบถข้างฝ่ายใน เช่นทอดพระเนตรละคร หรือเสด็จ
ลงสวนขวา เป็นต้น ต่อไปจนสิ้นเวลา

พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ หรือ “น.ม.ส.”
กวีเอกของสมัยรัตนโกสินทร์อีกพระองค์หนึ่งได้ถวายพระเกียรติ
สดุดีพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยไว้ในหนังสือ สามกรุง ว่า

บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ล้วนเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม และเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ทรงคุณค่า
เลิศล้ำ ฝ่ายกวีนิพนธ์ นอกจากผลงานร้อยกรองแล้ว ยังมีเอกสารที่สำคัญ
อย่างยิ่งอีกชิ้นหนึ่งคือ “ร่างตราเมืองเวียงจันทน์” เมื่อวันศุกร์ เดือน ๒ ขึ้น
ค่ำ ๑ จุลศักราช ๑๑๘๑ ปีเถาะ ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วฉบับเดียว
ของพระองค์ที่เหลืออยู่

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราช
วิจารณ์หนังสือ ร่างตราเมืองเวียงจันทน์ ไว้ว่า

กรมหลวงดำรงไปค้นได้ร่างตรามีขึ้นไปถึงเจ้าอนุเวียงจันทน์
ว่าด้วยเรื่องทำสวน นี่มีข้อความละเอียดละออไพเราะดีมาก ควรจะเห็นได้ว่า
เป็นพระกระแสพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรับสั่งเรื่องเอง ไม่ใช่
เจ้าพระยาอภัยภูธรแต่งเป็นแน่ ต้องเป็นผู้ที่ได้คิด และได้เห็นงานแล้วจึงจะ
เรียงลงได้ เพราะราวกับละคร...

จากพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ดังกล่าว น.ม.ส. จึงได้สดุดี พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไว้ในหนังสือสามกรุงว่า

ทรงรับมรดกบ้าน	เมืองดี
สมล้ำกำลั้งมี	มากไว้
รู้รู้ทั่วธรณี	เนาสุข
ปวงราษฎร์ปราศร้อนไต่	ร่มเจ้าจอมสยามฯ
หลายอย่างต่างแยบไต่	อุปถัมภ์
ศิลปะวิศวกรรม	กอบเกื้อ
บทกลอนละครรำ	วางรูป
กวีรัตนวิวัฒนเชื้อ	เชิดชั้นวรรณคดีฯ

พระเกียรติคุณและความเป็นอัจฉริยะของพระองค์มิได้เป็นที่ประจักษ์เฉพาะพสกนิกรชาวไทยเท่านั้น แต่ยังแผ่ไพศาลไปยังนานาประเทศทั่วโลก ในโอกาสจิตสมัยครบ ๒๐๐ ปี แห่งพระบรมราชสมภพ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ยกย่องให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลก

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๑ สืบเนื่องจากการจัดงานเฉลิมพระเกียรติดังกล่าว มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงได้ก่อกำเนิดขึ้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธินี้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ตั้งแต่นั้น

และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเป็นประธานกรรมการมูลนิธิฯ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๘ ได้มีการสร้างอุทยานพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ขึ้น และราชการได้ออเอาวันพระบรมราชสมภพของพระองค์ คือวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ของทุกปีเป็น “วันศิลปินแห่งชาติ” トラบเท่าทุกวันนี้



บทนำเสนอ มุมมองที่นำมามองในเรื่อง ไกรทอง

ความเป็นมา

บทละครนอกเรื่องไกรทอง มีที่มาจากนิทานชาวบ้าน คือ เป็นเรื่องที่เล่าขานกันในหมู่ชาวบ้านมาแต่โบราณ มีลักษณะเป็นตำนานท้องถิ่น และเชื่อว่ามีเค้าความจริง และอาจสามารถเชื่อมโยงเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยอ้างอิงถึงสถานที่สำคัญๆ ในเนื้อเรื่องได้ ลักษณะพิเศษดังกล่าวนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา ดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ไว้ใน “ตำนานพระราชนิพนธ์ บทละครนอก” ว่า

เรื่องไกรทองก็ถือกันว่าเป็นเรื่องจริงอีกเรื่องหนึ่ง กล่าวกันว่า ตำบลบ้านนายไกรที่แม่น้ำอ้อม ในแขวงจังหวัดนนทบุรีเป็นบ้านเดิมของ เจ้าไกรทอง และที่เมืองพิศตรเก่าก็ยังมีตำบลเรียกว่า วังชาลวัน และ บ้านดงเศรษฐี อ้างว่ามาแต่เรื่องไกรทองปรากฏอยู่

บทละครนอกเรื่องไกรทองมีอยู่สองตอน คือ ตอนที่ ๑ นางวิมาลาตามไกรทองมาจากถ้ำ และตอนที่ ๒ ไกรทองตามนางวิมาลากลับไปถ้ำ ทั้งสองตอนนี้เป็นบทพระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เล่าสืบกันมาว่ามูลเหตุการทรงพระราชนิพนธ์นั้นเนื่องมาจากคำกล่าวของสุนทรภู่ ที่ว่าเจ้านายไม่อาจทรงแต่งกลอนให้เป็น “สำนวนชาวตลาด” อย่างสุนทรภู่ได้ พระองค์จึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องไกรทอง บทละคร

สองตอนนี้เป็นอย่างสำนวนชาวตลาด โดยตลอด เพื่อลบคำ
ปรามาสของ “กวีชาวบ้าน” อย่างสุนทรภู่

เนื้อเรื่องไกรทองเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้านแท้ๆ และ
โดยวิธีการแต่งก็เป็นอย่างสำนวนชาวตลาด จึงเป็นเรื่องที่เข้าใจ
ได้ว่า เหตุใดบทละครนอกเรื่องนี้จึงเน้นเนื้อหาเฉพาะตอนที่
สนุกสนาน มีบรรยากาศอย่างที่บ้านจะชอบใจ พระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย และผู้ชมละครมีจินตนาการร่วมกันถึง
ดินแดนใต้น้ำที่คนธรรมดาสามัญไม่อาจจะไปถึงได้ แต่จะต้องเป็น
ผู้กล้าหาญ มีวิชาอาคมแก่กล้า เป็นศิษย์มีอาจารย์ อย่างไกรทอง
เท่านั้น จึงจะสามารถดันดันไปถึง ทั้งยังปราบจระเข้ร้ายอย่าง
พระยาชาลวันและยังได้ภรรยาของชาลวันเป็นภรรยาของตน การ
ใช้ฉากเมืองพิจิตร อันเป็นเมืองท่าเก่าแก่ริมฝั่งแม่น้ำยม ศูนย์รวม
ของพ่อค้าข้าวที่อยู่รวมตัวกันเป็น “ดงเศรษฐี” จึงให้ภาพประทับใจ
ส่วน “วีรบุรุษ” ต่างถิ่นจากเมืองนนทบุรีอย่างไกรทองเป็นแบบฉบับ
ของผู้ชายที่เก่งกล้าทั้งด้านวิชาอาคม มีฝีมือเป็นที่ประจักษ์ลือเลื่อง
ขณะเดียวกันก็เป็นนักเลงนักรักที่ลือลั่นกันไปทั่ว จะมีภรรยาเป็น
ลูกเศรษฐีก็ได้ มีภรรยาเป็นจระเข้ก็ได้ โดยภาพรวมไกรทองจึง
มิใช่คนธรรมดา แต่เป็นคนพิเศษ เรื่องของไกรทองจึงเป็นที่เล่าขาน
กันไม่รู้เบื่อมาโดยตลอด ที่ใดมีจระเข้ที่นั่นก็มักจะรู้เรื่องไกรทอง

การอ่านบทละครนอกเรื่อง ไกรทอง ให้ความเข้าใจใน
สังคมและค่านิยมของสังคมไทยในอดีต ค่านิยมในสังคมหนึ่งๆ
อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามเงื่อนไขทางสังคม ไม่ว่าทางเศรษฐกิจ
การเมืองหรือวัฒนธรรม สังคมไทยก็เช่นเดียวกับสังคมทั้งหลาย

คือมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลง โดยมีวิวัฒนาการมาตามลำดับเวลา ปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า ในทางนิติบัญญัติ ผู้หญิงไทยได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายในแง่ที่ผู้ชายไทยมีภรรยาที่ต้องตามกฎหมายได้เพียงหนึ่งเดียว ส่วนในทางพฤตินัย ผู้ชายไทยจำนวนไม่น้อยก็ได้ปรับเปลี่ยนตนเองในเรื่องความรักและความรับผิดชอบต่อครอบครัว ดังนั้น บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมแบบไกรทอง อาจได้รับความชื่นชมว่าเลิศเลอตามสังคมแบบหนึ่งในยุคสมัยหนึ่ง ดังที่ปรากฏเป็นคำร่ำฟุ้งของไกรทองว่า

ให้คนล้อชื่อเราว่าเจ้าชู้

จะมีผู้สรรเสริญสืบไป

ในสมัยก่อน บ้านเมืองของเราคงประสบปัญหาน้ำท่วม น้ำหลากเป็นประจำทุกปี แต่ละปีก็คงมีชาวบ้านถูกน้ำซัดพัดพาหายสาบสูญไป บ้างก็ถูกจระเข้คาบเอาตัวไป ดังที่ยังคงปรากฏเป็นข่าว แม้ในปัจจุบันนี้ เหตุการณ์สำคัญในเรื่องเริ่มขึ้นเมื่อลูกสาวเศรษฐี คือ นางตะเภาทองถูกจระเข้คาบเอาตัวไป เศรษฐีมีลูกสาวสองคนชื่อตะเภาแก้ว และตะเภาทอง ชื่อนี้คงมีที่มาจากลำเภาแก้ว ลำเภาทอง ซึ่งบอกความไม่ธรรมดาในลักษณะหนึ่งคือ แสดงว่าเป็นลูกคนร่ำรวยจากการค้าลำเภา และการสัญจรไปมารวมทั้งการขนส่งสินค้าในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งเจริญมาก โดยใช้เรือเป็นพาหนะ ชื่อนางทั้งสองจึงมีส่วนแสดงถึงวิถีชีวิตในอดีตได้ชัดเจน

ส่วนไกรทองเป็นคนอีกชนชั้นหนึ่ง เป็นชาวเรือที่คุมเรือไปค้าถึงเมืองพิจิตร เมื่อรู้เรื่องลูกเศรษฐีถูกจระเข้คาบไปก็รับอาสา

ปราบจระเข้ เพราะอยากได้รางวัลตามที่เศรษฐีประกาศ แถมยัง
จะได้นางตะเภาแก้ว ลูกสาวอีกคนหนึ่งของเศรษฐีเป็นภรรยาอีกด้วย
เมื่อปราบชาลวันสำเร็จ ได้ทั้งนางตะเภาแก้ว และนางตะเภาทองแล้ว
ก็ไม่ได้มีความสุขกับการอยู่กินกับลูกสาวทั้งสองของเศรษฐี อาจ
เนื่องด้วยลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ของนางแตกต่างกันกับตน
เข้ากันไม่ได้สนิทนัก

ไกรทองลาภรรยาเศรษฐีไป โดยอ้างว่ากลับไปหาอาจารย์
แต่ครั้งแล้วกลับไปหลงเสน่ห์นางวิมาลา ซึ่งตามเนื้อเรื่องว่าเป็น
ภรรยาของชาลวันนั้น นางวิมาลาอาจจะเป็นภรรยาที่มีพื้นเพแบบ
ชาวบ้าน ที่เมื่อมีโอกาสอยู่กินร่วมกันแล้วกลับรักกันกลมกลืน
เข้ากันได้ดีกว่า เพราะลูกสาวชาวบ้านไม่วางตัวแบบลูกสาวเศรษฐี
และปรนนิบัติสามีได้ดี หรืออาจจะมีความอ่อนหวานและอ่อนน้อม
ถ่อมตนมากกว่าลูกสาวเศรษฐีก็เป็นได้ อย่างไรก็ตามเมื่อเวลา
ผ่านไปชั่วระยะหนึ่งแล้วเจ้าหนุ่มไกรทองก็พา “ภรรยาชาวบ้าน”
กลับมา หมายถึงให้อยู่กินร่วมกับ “ภรรยาเศรษฐี” อาจจะด้วย
ความรู้สึกรับผิดชอบ เพราะสังคมไทยโบราณไม่ถือสาถ้าชายจะมี
ภรรยามากกว่าหนึ่ง และเห็นว่าการที่ชายหนึ่งสามารถครองรัก
ครองภรรยาหลายคน ให้อยู่เป็นปรกติสุขร่วมกันได้ กลับถือว่าเป็น
ความสามารถ เป็นความสำเร็จในชีวิตครอบครัว

ความน่าสนใจของพระราชนิพนธ์บทละครนอกเรื่องไกรทอง
ยังอยู่ที่การสะท้อนให้เห็นว่า ในที่สุดแล้วผู้ชายแบบไกรทองรัก
ภรรยาแบบไหน ภรรยาเศรษฐีหรือภรรยาชาวบ้าน? อย่างไรก็ตาม
ชีวิตครอบครัวของ “พระเอกนักรัก” แห่งตำบลบ้านนายไกร

ที่แม่น้ำอ้อม แขวงนนทบุรีนั้น ยุ่งยากวุ่นวายเมื่อภรรยาทั้งสาม
มาอยู่รวมกัน ในพระราชนิพนธ์กลอนบทละครนอกนั้น กล่าวถึง
การที่นางวิมาลาถูกรังแก เมื่อถูกรุมค่อนแคะถากถาง กระทั่งทำร้าย
ถึงขั้น “จิกเกศา” “ฉุดคร่า” “ตบตี” “ไล่ทุบ” และ “เข้ากลุม์รุมตี”
นางวิมาลาจึงฟูมฟายน้ำตา กลับร่างสู่สภาพเดิม คือเป็นนางจระเข้

จนอยู่มีรู้ที่จะเจรจา
ลาผ้าซบหัวลงค่านับ

แต่พริบตาอำปากหุบหับ
คลานตะกุกตะกักกลับไป

แล้วนางวิมาลาที่ว่ายน้ำชมชานกลับไปยังถ้ำทองถิ่นพำนักเดิม โดย
ที่ยังคงคร่ำครวญระลึกถึงไกรทองไม่วายเว้น

ฝ่ายไกรทองนั้น กลับมาอยู่กินร่วมกับนางตะเภาแก้ว
ตะเภาทองได้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น และแล้วก็ไม่อาจ
จะทนคิดถึงนางวิมาลาได้ จึงหวนกลับตามนางวิมาลาไปอยู่ด้วยกัน
ที่ถ้ำทอง

จากบทพระราชนิพนธ์เรื่องไกรทอง ๒ ตอนที่เรได้อ่าน
เป็นที่น่าสงสัยว่า “พระเอกนักรัก แห่งตำบลบ้านนายไกรของเรา
ที่ต้องการ ให้คนลือชื่อเราว่าเจ้าชู้ จะมีผู้สรรเสริญสืบไป คิดถูก
หรือผิดที่มีภรรยาพร้อมกันหลายคน ความวุ่นวายต่างๆ ที่ไกรทอง
ได้ประสบ อาจเป็นสิ่งที่ชี้แนะแก่บุคคลทั่วไปว่า ชีวิตครอบครัว
ที่เป็นปรกติสุขนั้นควรเป็นอย่างไร? ❀

เล่าเรื่องย่อ เชษฐชนอ่านนิทานเรื่องไกรทอง

ณ เมืองพิจิตรมีถ้ำจะเข้อยู่ใต้น้ำเป็นถ้ำแก้ววิเศษ ซึ่งเดิม
ท้าวรำไพปู้ของชาลวันปกครองอยู่ ต่อมามอบให้ชาลวันปกครอง
แทน ชาลวันนั้นเมื่ออยู่ในถ้ำจะเป็นมนุษย์ครั้นออกจากถ้ำจะกลายเป็น
จระเข้ ชาลวันมีภรรยา ๒ คน คือ นางวิมาลา และนาง
เลื่อมลายวรรณ

วันหนึ่ง ชาลวันออกไปนอกถ้ำเป็นจระเข้ว่ายน้ำไป ได้เห็น
นางตะเภาทองลูกสาวเศรษฐีเมืองพิจิตรกำลังอาบน้ำ ก็นึกรักจึง
คาบเอาไปไว้ในถ้ำ แล้วได้นางเป็นภรรยา

ฝ่ายเศรษฐีบิดาทราบว่าจะเข้าคาบลูกสาวไป จึงประกาศ
ตั้งรางวัลให้แก่ผู้ที่สามารถปราบจระเข้ได้ โดยจะแบ่งสมบัติให้
และยกลูกสาวอีกคนหนึ่ง คือนางตะเภาแก้วให้เป็นภรรยา แต่ก็ไม่มี
ผู้ใดปราบจระเข้ขึ้นได้

ข่าวแพร่ไปทั่ว ขณะนั้นไกรทองมีอายุได้ ๑๘ ปี เป็น
ชาวเมืองนนทบุรี ไปค้าขายอยู่ที่เมืองพิจิตร และเรียนคาถาอาคม
กับพระครูที่วัดหน้าพระธาตุ เมื่อได้ทราบข่าวนั้น จึงไปบอก
ท่านพระครูเพื่อจะอาสาปราบจระเข้ ท่านพระครูก็อนุญาตและ
บอกว่าจระเข้นั้นมีเขี้ยวแก้ว เป็นจระเข้กายสิทธิ์ ใครฆ่าไม่ตาย
ต้องฆ่าด้วยหอกสัต์โลหะที่จะมอบให้ ไกรทองจึงไปหาเศรษฐี ขอ
อาสาปราบจระเข้ แล้วจึงมาตั้งโรงพิธีบริกรรมคาถาเรียกจระเข้
ขณะนั้นชาลวันนอนอยู่ในถ้ำกับนางวิมาลาฝันไปว่า ไฟไหม้ถ้ำ และ

มีเทวดาองค์หนึ่งถือพระขรรค์เข้าฟาดฟัน แล้วสาวไล่ออกมาให้
แรงกาгин

ชาลวันตื่นขึ้น เล่าความฝันให้นางวิมาลาฟัง และชวนกัน
ไปหาท้าวรำไพให้ทำนายฝัน ท้าวรำไพทำนายว่า ฝันนี้ร้ายนัก ให้
ชาลวันถือศีลอยู่ในถ้ำ อย่าไปไหน ชาลวันจึงให้บริวารชนหินปิดถ้ำ
หมายจะอยู่แต่ในถ้ำจนพ้นเคราะห์ แต่อำนาจมนต์ของไกรทอง
ทำให้ชาลวันกลัดกลุ้มเร้าร้อนจนทนอยู่ไม่ได้ จึงออกจากถ้ำวิ่งไปที่
โรงพิธีของไกรทอง เมื่อเห็นไกรทองก็รู้ว่าเป็นศัตรูจึงเข้าต่อสู้กัน
ชาลวันสู้ไม่ได้ถูกไกรทองแทงบาดเจ็บสาหัส จึงหนีกลับไปถ้ำ
และขอให้ท้าวรำไพช่วย แต่ท้าวรำไพไม่เข้าด้วย เพราะชาลวัน
ไม่อยู่ในศีลธรรม เที้ยวกัดกินมนุษย์ แล้วมีหน้ายังลักลูกสาวเขา
มาเป็นภรรยา นางวิมาลาเห็นชาลวันบาดเจ็บกลับมา จะเข้าไป
รักษาพยาบาล ขณะนั้นไกรทองจุดเทียนระเบิดน้ำตามไปถึงถ้ำ
สอบถามถึงชาลวัน แต่นางวิมาลาไม่ยอมบอก ไกรทองเฝ้าหอก
จะแทง นางวิมาลาตกใจกลัวจึงร้องขึ้น ชาลวันได้ยินเสียงจึงออกมา
ทั้งที่กำลังบาดเจ็บ ไกรทองเห็นเข้าก็รู้ว่าเป็นชาลวันจึงเข้าต่อสู้กัน
ชาลวันเป็นฝ่ายแพ้

ไกรทองพานางตะเภาทองซึ่งพูดไม่ได้ขึ้นนั่งหลังชาลวัน
กลับไปส่งที่บ้านท่านเศรษฐี พระยาพิจิตร์ว่าชาลวันเป็นจระเข้ดุร้าย
กินคนมามาก จึงให้ชาวเมืองช่วยกันฆ่าชาลวัน แต่อย่างไรๆ
ชาลวันก็ไม่ตาย ด้วยมีอำนาจเขี้ยวแก้วปกป้องอยู่ จึงอ้อนวอน
ให้ไกรทองบอกอุบายที่จะฆ่าชาลวันเสีย เจ้าไกรทองให้เอาหอก
สัดโลหะไปแทง ชาลวันจึงตาย นางตะเภาทองก็กลับเป็นปกติ

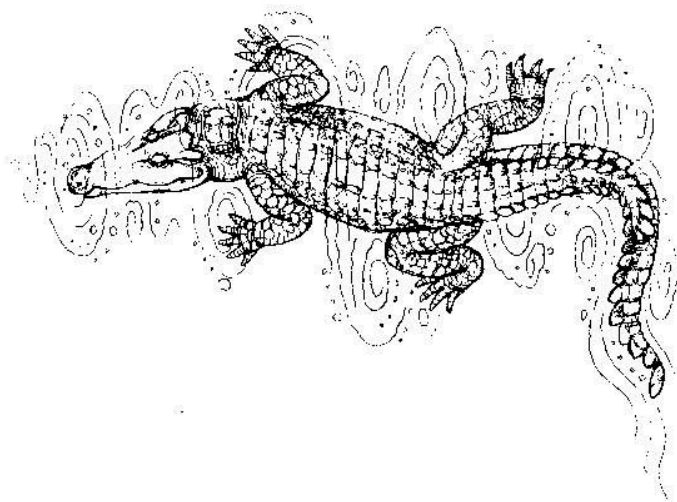
เศรษฐีจัดงานแต่งงานให้ไกรทองกับนางตะเภาแก้วและ
นางตะเภาทองให้อยู่เป็นสามีภรรยากัน

ต่อมาไกรทองคิดถึงนางวิมาลา ด้วยเคยเห็นนางเมื่อครั้ง
ลงไปปราบชาลวัน ระลึกได้นางมีรูปร่างงามนัก จึงออกอุบาย
บอกภรรยาทั้งสองว่าจะไปหาพระอาจารย์ แต่แล้วกลับไปหา
นางวิมาลาอยู่กับนางในถ้ำและได้นางวิมาลาเป็นภรรยา

เรื่องไกรทองก่อนพระราชนิพนธ์มีเพียงเท่านี้ เนื้อเรื่องต่อ
ไปเป็นบทพระราชนิพนธ์ เรื่องดำเนินไป ว่า

ไกรทองคิดถึงภรรยาทั้งสอง จึงชวนนางวิมาลาไปอยู่ด้วย
ให้นางพักอยู่ท้ายสวนบ้านเศรษฐี นางตะเภาทอง ตะเภาแก้วรู้เรื่อง
จึงไปต่อว่าด้วยความหึงหวง และได้ติดกับนางวิมาลา นางวิมาลา
สู้ไม่ได้ จึงเลิกยันต์บนศีรษะออก กลายเป็นจระเข้ไล่กัดนางทั้งสอง
แล้วโดดลงน้ำกลับไปถ้ำ แต่ก็เฝ้าแต่คิดถึงไกรทองอยู่ไม่วาย

เวลาล่วงมาไม่นานนักไกรทองก็กลับไปหานางวิมาลาอีก
ครั้งหนึ่ง นางวิมาลาจะยอมคืนดีกับไกรทองหรือไม่ต้องติดตาม
อ่านต่อไป





ตอนที่ ๑
นางวิมาลาตัวไรทอง
มาจาก





ซ้ำ

๑ เมื่อนั้น

สมสู่อยู่ด้วยวิมาลา
ลืมนั่งเกดเวทมนตร์ที่รำเรียน
ลืมนองภรรยาแลข้าไท
ร่วมภิรมย์ชมรสสาวศรี
อยู่เย็นเป็นสุขทุกเวลา

โฉมเจ้าไกรทองพงศา
สุชาสำราญบานใจ
แต่เวียนนอนนั่งเจ็บหลังไหล่
อ้อมไปด้วยทิพโอชา
กุมภีลผิดอย่างต่างภาษา
ถึงได้เป็นเจ้าพระยาก็ไม่ปาน

๗๖ คำ ฯ

ป็นดลิ่ง

๑ วันเอยวันหนึ่ง

แต่กุมมาอยู่ก็ช้านาน
ด้วยคูหาสว่างอยู่อย่างนั้น
แต่คิดคะเนนึกตรึกไตร
ปานนี้น้องสองคนจะบ่นถึง
ตัวกุหลองอยู่ด้วยกุมภา
อย่าเลยจะชวนนางขึ้นไป
ให้คนลือชื่อเราว่าเจ้าชู้

ให้คิดคำนึงถึงบ้าน
สักก็วันวารไม่แจ้งใจ
จะสำคัญวันคืนก็ไม่ได้
เห็นจะได้สักเจ็ดวันมา
วันนี้จึงสลักเป็นหนักหนา
จะเสื่อมเสียวิชาที่เรียนรู้
เลี้ยงเป็นเมียไว้จะดีอยู่
จะมีผู้สรรเสริญสืบไป

๗๘ คำ ฯ

กุมภีล กุมภา จระเข้

ร้าย

๑ คิดพลางทางเรียกวิมาลา
พี่รักนางฟางเพียงจะกลืนไว้
แต่จวนใจที่จะอยู่ในคูลา
จำเป็นจำไปใจเสียดาย
ขอเชิญดวงใจไปด้วยพี่
พี่จะเลี้ยงเจ้าเป็นภรรยา

เข้ามาแล้วแจ้งแถลงไข
หมายจะไม่จากกันค้ำวันตาย
เวทมนตร์เรียนมาจะเสื่อมหาย
ไม่เคยขาดตลาดคลายสักเวลา
เป็นที่สนิทเสน่หา
แก้วตาอย่าละห้อยน้อยใจ

๗ ๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
ได้ฟังคั้งแค้นขัดใจ

วิมาลานารีศรีใส
จึงตอบคำไปด้วยโกรธา

๗ ๒ คำ ๗

๑ แต่เอ๋ยแต่เดิม
ล้วนจะรักจะใคร่ให้สัญญา
สารพัดพูดคล่องเหมือนล่องน้ำ
ลืมนแล้วหรือหาที่ว่าไว้
ถ้อยคำมั่นเจ้าพาที
ครั้นสมใจได้ชิมลิ้มลอง
มิหน้าข้าจะพาเอาขึ้นไป
จะมალ่อลวงเล่นเหมือนเช่นขู้

ช่างแต่้มเติมต่อติดประติษฐ์ว่า
มิสับปลับกับข้าหรือหม่อมไกร
จะมีจริงสักคำก็หาไม่
จะอยู่ด้วยน้องได้ในถ้ำทอง
มิให้อายกุมภีลั่นทั้งผอง
จะทิ้งน้องเสียได้ไม่เอ็นดู
จะให้อัปยศอดสู
สุดรู้ที่น้องจะตามไป

๗ ๘ คำ ๗

คั้ง ตราบเท่า จนถึง
สับปลับ พุดกลับกลอก เชื่อไม่ได้

ไอ้โสม

๑ เจ้าเอยเจ้าพี่
ใช้จะกล่าวแกล้งแสร้งใส่ไคล้
พี่เป็นมนุษย์สุดวิสัย
นี้มาได้ด้วยฤทธิ์วิทยา
ถ้าอยู่ได้ไม่ร้างห่างห้อง
จะลดเลี้ยวเบี้ยวบิดตะกุดไป
น้อยหรือรักเจ้าสักเท่าพ้อม
จะเฝ้าวอนงอนง้อไปไยมี

ไม่พอที่จะพะวงสงสัย
สิ่งไรมิจริงไม่เจรจา
จะอยู่ในนาคูหา
แม่นประมาณไม่ช้าจะบรรลือ
จริงจริงนะน้องอย่าสงสัย
เหมือนเจ้าไม่เมตตาปราณี
ยังไม่ยอมพร้อมใจไปด้วยพี่
ค่อยอยู่จงดีพี่ขอลา

๗ ๘ คำ ๗

๑ สุดเอยสุดใจ
เจ้าอย่าพะวงสงกา
ว่าฝูงกุมภาสันทั้งผอง
เดชะด้วยฤทธิ์แก้วมณี
มีธุระจะออกไปนอกถ้ำ
นี่แหละเป็นความจนใจ
ข้าก็ได้บอกแล้วแต่หนหลัง
กันแต่เฝ้าเฝ้ายวนลวนลาม
เมื่อผิดอย่างต่างชาติต่างวิสัย
ไม่ช้าไม่พลันก็วันมี

น้องไม่เบี่ยงบิดประดิษฐ์ว่า
ตัวข้าได้บอกแต่เดิมที
อยู่ในถ้ำทองเกษมศรี
กุมภีลจึงเป็นมนุษย์ไป
ถึงน้ำกลับเพศตามวิสัย
ไปได้หรือจะไม่ไปตาม
เจ้าก็ไม่หยุดยั้งฟังห้าม
มันเป็นความงามหน้าแล้วครานี้
จะอยู่ด้วยกันได้ก็ใช่ที่
จะมานี้น้องไปให้ได้อาย

๗ ๑๐ คำ ๗

พ้อม ภาชนะสานขนาดใหญ่สำหรับบรรจุข้าวเปลือก ในที่นี้หมายถึงรักมาก
กัน ตั้งหน้า มุ่ง

โอโหมนอก

๑ น้องเอยน้องรัก	เจ้าอย่าพังก้าวเฉียงเบี่ยงบ้าย
เห็นแล้วว่าสมักรักพี่ชาย	จึงอุบายบิดเบือนเชือนแซ
น้อยหรือนั่นชั้นเชิงมิดชิด	ป้องปิดมิดมั่นไม่เห็นแผล
แสนงอนอ่อนค่อทำท้อแท้	เรรวนปรวนแปรไม่ปรองดอง
ถ้าเจ้าจะเอออวยไปด้วยพี่	จะเสียที่ไม่ถนัดขัดข้อง
เสมือนหนึ่งรักพี่เสียดายน้อง	ถ้าทองเป็นสุขสนุกสบาย
ด้วยกุมภีร์หนุ่มหนุ่มประชุมพร้อม	บริวารแวดล้อมเหลือหลาย
แต่ล้วนรูปนิมิตบิดเบือนกาย	จึงเสียดายเต็มทีอยู่มิไป

๗ ๘ คำ ฯ

๑ น้ำเอยน้ำคำ	เจ้าบอกปัมป้าน้ำตาไหล
แม้มีว่าบังเลยจะเคยใจ	นางจึงตอบคำไปด้วยโกรธา

๗ ๒ คำ ฯ

๑ เจ้าเอยเจ้าไกรทอง	ขอโทษเถิดใช้น้องจะแกล้งว่า
เจ้าอุตสาห์ประดาน้ำดำลงมา	ค้นคว้าหาน้องที่ห้องใน
เจ้าก็จูดรูปเทียนเวียนส่องทั่ว	หม่อมผัวจะงมมาก็หาไม่
ก็ยอมเห็นยอมรู้อยู่แก้ไข	ที่ในชั่วตีวิมาลา

ก่าวเฉียง วิธีเล่นเรือโดยหันข้างเข้าหาลม เล่นสลับเป็นฟันปลา ในที่นี้
หมายถึง พุดเสียง



“น้องเอชน้องรัก
เห็นแล้วว่าสมักรักพี่ชาย

เจ้าอย่าพังก้าวเฉียงเบี่ยงป่าย
จึงอุบายบิดเบือนเหือนแห่”

ไม่เห็นหรือหนุ่มหนุ่มในห้องนอน	มันออกช่องเสียนักอย่าพักว่า
ชั่วจริงเจ้าเอ๋ยชาติกัมภ	ใครเข้ามาก็พลอยพุดสะรุ
ถึงเจ้าก็เป็นคนไม่พ้นชั่ว	มาเกลือกกลั้วสตรีไม่บริสุทธิ์
เสียชาติญาตวงศ์พงศ์มนุษย์	เป็นบุรุษโหดไร้น้ำใจพาล
มางงววยด้วยหญิงแพศยา	จนหน้าตาหมองคล้ำดำดำน
เจ้าเป็นคนมนตรีเวทเชี่ยวชาญ	วิชาการมีเสื่อมก็จำคลาย

๗ ๑๐ คำ ๗

๑ เจ้าเอ๋ยเจ้าคารม	ปากคอพอสมกับเป็นม่าย
แสนรู้ร้อยอย่างช่างอุบาย	ยักย้ายหลายทำนองว่องไว
มิเสียทีที่เป็นเมียชาลวัน	น้อยหรือนั้นบุญหนักศักดิ์ใหญ่
นำหัวฟัวตายประเดี๋ยวใจ	ไม่ทันไรหรือมาเป็นเช่นนี้
หญิงร้ายแพศยาสามัญ	เขาซื้อร้านคบหาให้เสียศรี
เจ้าเอ๋ยแพศยาภิรมย์	อย่างนี้เจียวสิหวาจะตราไว้
ถ้ารู้เหตุผลแต่ต้นมา	ที่จะไวชีวาอย่าสงสัย
อันน้ำใจสตรีนี้ไซ้	ยากที่จะหยั่งได้ดังจินดา
พระมหาสมุทรสุดลึกซึ่ง	ถ้าจะหยั่งให้ถึงก็ง่ายกว่า
หญิงสามร้อยกลมารยา	สุดที่จะศึกษาให้แจ้งใจ

๗ ๑๐ คำ ๗

พุดสะรุ ด้ายิน ได้ฟัง

ร้าย

๑ นำเอยนนำหัว

อายแก่ผีสางบ้างเป็นไร

ข้าเจียมตัวกลัวความหนามเสียน

เมื่อเจ้าชานชมงมฉายมา

คิดมาก็น่าสมเพชผ้า

เหมือนพระยาราชหงส์เข้าดงเตย

ชนข้างทางปีกไม่เหลือหลอ

ไม่พอที่จะกล้าเข้ามารับ

เท่านั้นเกิดเป็นไรเจ้าไกรทอง

เสียเดชเวทมนตร์จนมืดมัว

ถึงมียู่จะไปก็ให้งาม

รู้ว่าเจ้าอย่าว่าให้หนักไป

อย่าเพื่อสาวไส้ให้กาทิ้ง

เหนียวปากชี้คร้านต้านสำนวน

ซึ่งว่าสามร้อยกลสตรี

ไม่เหมือนบุรุษนี้สุดใจ

ทำโกหกพกลมล่อลวง

สารพัดตัดพ้อล่อชน

จริงแล้วคะข้าชั่วหาเถียงไม่

นี้ใครใช้ให้เจ้ามาคบค้า

มุดเมียนอยู่หาที่ประสีประสา

มีลืมหูลืมตาขึ้นดูเสียก่อนเลย

มาพลอยชั่วด้วยช้านิจจาเอ๋ย

จะกัมเญหนามเหนียวเกี่ยวยับ

เขาคั่นคอสิ้นเสียงใส่เชิงสับ

เอาอาภัพอัปรียใส่ตัว

ได้หม่นหมองแปดปนกับคนชั่ว

เชิญไปชำระตัวเสียเป็นไร

อย่าเอาความอัปรียมาใส่ให้

อัชฌาอาศัยแต่พอควร

อ้ออิงลือเลื่องเครื่องคนสรวล

อันกระบวนของเจ้าข้าเข้าใจ

มากมีเสียเปล่าไม่เอาได้

ว่าไว้สามสิบสองกล

หึงหวงด่าว่าเหมือนบ้าน

เกิดข้าเสียกลเจ้าคนคด

ฯ ๑๘ คำ ฯ

อาภัพ วนาสนา

อัปรีย ไม่ดี ไม่งาม

๑ น้อยเอยน้อยหรือ
ก่นแต่ติเตียนเวียนประชด
มันจะเหมือนผิวเก่าของเจ้าหรือ
แต่ออกชื่อชาลวันก็ครั้นคร้าม
ไหนดั้นความชั่วตัวอัปรีย
เมื่ออ้ออิงไปเองไม่อายใจ
เจ้าสิสนัดล่ำบัดสำนวน
ดั่งหนองน้ำลำธารอันเซาะซึ่ง
เลื่องลืออ้ออิงพี่จึงมา
ให้ฟังเฟื่องทั้งเมืองพิจิตรไว้
จะชมทั้งกิริยามารยาท
เจ้าจะได้เห็นหัวผิวกุมภา
รำลึกถึงเมื่อไรจะไปเยือน
ล้วนหนุ่มหนุ่มประชุมชอบกล

๑ เจ็บเอเยเจ็บใจ
สารพัดจัดให้วิมาลา
อันศาลเจ้าที่หัวผิวเก่าอยู่
ทำตือกยกมือขออภัย

นางคนซื้อสารพันขยันหมด
จริงแล้วคะข้าคดไม่จงาม
สุดซื้อแล้วเจ้าเอ๋ยอย่าเย้ยหยาม
สุดคิดจะติดตามให้ต้องใจ
ว่าพี่มาปราชาใส่ให้
กลับว่าสาวใส่ให้กาทิ้ง
ทั้งกระบวนกระบิดติดปั้นปึง
เป็นที่พึงสารพัดไม่ขัดใคร
หวังจะพาไปชมคารมใหญ่
เขาจะได้ชมรสวาจา
เชื้อชาติโฉมนางต่างภาษา
อยู่ที่ศาลเทวอารักษ์บน
ก็พอเคลื่อนคลายได้ไม่ขัดสน
เขาเคยไปบวงบนบูชา

๑ ๑๔ คำ ๑

ช่างพิโรธเสกสรรรำพันว่า
สมน้ำหน้าแล้วสิสนัดใจ
ข้าไม่รู้แห่งหนตำบลไหน
เห็นแต่หัวผิวใหม่ทิ้งมมา

ปรา อ่าน ป ร กล้ากัน หมายถึง รุมกล่าวโทษ

อะไรไม่หยุดหย่อนเฝ้าก่อนและ	นั่นแหละพอสัมกับแพศยา
แต่กุมภีลเท่านั้นไม่คณนา	ยังข้ามนุสสาจึงสมใจ
เขาจะได้เชิดชื้อลือทั่ว	ว่าหญิงชั่วตัวเจ้ามารักใคร่
จะปรากฏยศศักดิ์ของหม่อมไกร	สืบไปชั่ววงศ์พงศ์พันธุ์
ถ้าเห็นงามตามแต่จะเมตตา	ฝ่ายข้าไม่รังเกียจเด็ดฉันท
จะชราศีหม่อมขึ้นทุกวัน	เหมือนเอาจันทน์เฉลิมเฉลิมจณ

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ ลมเอยลมเติบโต	อย่ากำเริบนักนะมักจะวุ่น
สัญชาติจะเข้เนรคุณ	ทำบุญไม่ขอพบสบใจ
ชะนางตัวขยันกลั่นกล้า	ราคาสองสิ่งหาถึงไม่
ถึงจะเสียมีดหมอกก็เสียไป	หาตำทำใหม่ประเดี้ยวเดียว

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ นำเอยน่ากลัว	หม่อมผัวโกรธาจันทาเขียว
ส่วนว่าเขานั้นขยันเจียว	เชื่อว่าบ้างเขนเขี้ยวจะฆ่าดี
เหตุว่าเจ้าดีมีฝีมือ	เอาเถิดให้เขาลืออึ้งมี
เขาจะได้ว่าเจ้าหัวหาญดี	ฆ่าฟันสตรีให้บรรลัย

ฯ ๔ คำ ฯ

ไม่คณนา	ไม่พอเพียง
จันทน์เฉลิมเฉลิม	นำแป้งผงละเอียดผสมน้ำหอมจากไม้จันทน์มาเจิม
	เชื่อว่าเพื่อให้เกิดสิริมงคล

๑ เหลือเอ๋ยเหลืออด
อย่าพักทำทายนากมายไป
หญิงร้ายปากกล้าไม่น่าเลียด
ฉวยซักมิดหมอที่เหน็บมา
จะไปไหนเล่าเจ้าคนคม
น้ำตาคลอตาน่าปราณี

ยังประชดประชันนำหมั่นไส้
เขาจะเกรงอะไรกับนินทา
คนผู้จะดูเยี่ยงไปกายหน้า
ทำเป็นโกรธธจะฆ่าตี
เอาคารมตั้งหน้าแล้วอย่าหนี
ชะช่างทำที่ให้อ่อนใจ

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ ได้เอ๋ยได้ฟัง
กระหีบเท้าเกาหัวแล้วว่าไป
เห็นตัวน้องเป็นชาติกุมภีล
เหน็บแนมแถมเติมเต็มประดา
เป็นเคราะห์เพราะหลงด้วยถ้อยคำ
เจ้าได้ร่วมรักก็เพราะกลัว
รู้แล้วว่าหม่อมไม่เมตตา
เจ้าอย่าพักเคลือบโคลนใส่กล
ถึงน้องจะรักใคร่ให้ใจขาด
จะเอาที่วาชวนแล้วมิไป
ว่าพลางนางร่ำร้องไห้
โอ้แต่นี้ไปนะอกอา
ทั้งนี้เป็นต้นเพราะผลกรรม
คิดแค้นขึ้นมาไม่ว่าอะไร

ยิ่งคั่งแค้นอกหมกไหม้
ช่างกระไรไม่คิดเวทนา
ล้วนมีแต่ขู่เชือดจะเข่นฆ่า
หยาบซาล้นลมไม่สมตัว
จึงกระหน่ำซ้ำว่าจนหน้าซ้ำ
ซ้ำจึงได้มีผิวถึงสองคน
จะทิ้งขว้างร้างหย่าไว้กลางหน
เห็นว่าจนอยู่ที่จะตามไป
ไหนจะอาจเอออวยไปด้วยได้
แจ้งใจอยู่แล้วอย่าเจรจา
น้ำตาไหลโซมซาบอาบหน้า
จะบ้ายหน้าไปฟุ้งผู้ใด
ชักนำทำชั่วมีผิวใหม่
เข้าหยิกข่วนเจ้าโกรธแล้วโคก

ฯ ๑๔ คำ ฯ โอต

ชาตรี

๑ ยอดเอยยอดมิ่ง
พี่ชู้หยอกดอกเจ้าอย่าโกรธา
ซึ่งกลัวว่าจะกลายเป็นกุมภีล
พี่จะลงเลขยันต์กันไว้
อย่านิ่งนั่งโกลทำไขหู
รำคาญซื้อคร้านเข้าซื้อ

ความจริงพี่ก็รักเจ้าหน้าหนา
ไม่ทิ้งขว้างร้างหย่าจะพาไป
ไม่อาจออกจากที่ถ้ำได้
มิให้รูปกลับเป็นกุมภีล
จะไปหรือจะอยู่ให้รู้ที่
เมื่อมิไปแล้วก็แล้วไป

๗ ๖ คำ ๗

ร่าย

๑ ได้เอยได้แจ้ง
ทั้งรักทั้งแค้นแน่นใจ
คิดถึงความรักก็ซัดแซ
แล้วถอยหลังดำริตริตรอง
คิดพลางทางว่าแก่เจ้าโกร
เจ้าจะพาน้องไปด้วยนี้
แต่เกรงเกลือกเจ้าจอมหม่อมเมียหลม
จะว่าน้องโหดเขลาเบาความ
น้องจะได้อภัยศอดสู
จะซ้ำร้ายอายยิ่งกว่าทั้งไว้

มิรู้แห่งจะทำกระไรได้
แค้นใครไม่เท่าเจ้าโกรทอง
จะใคร่แร้วตามไปคล่องคล่อง
เกลือกพวกฟ้องลูกเมียของเขามี
ไฮ้อะไรรำคาญหูจู้
ก็ตามที่มิขัดจะไปตาม
จะหึงหวงจ้วงจาบหยาบหยาม
ไม่ได้ตามตามผัวเขาขึ้นไป
จะแลดูหน้าคนกระไรได้
เจ้าจงตรึกไตรดูให้ดี

๗ ๑๐ คำ ๗

ลงเลขยันต์
รูป
แซ

ลงคาถาอาคมให้ศักดิ์สิทธิ์
ตัว กาย
เกลไถล รวนเร

๑ แสนเออยแสนแซง
ประเดี้ยวใจไพล่ยกไปอย่างนี้
เดิมที่ทำการบวรวนเร
พี่รับจะลงยันต์กันไว้
ก็ขัดสนจนอยู่ที่ซื่อนั้น
นี่หรือว่ารักแกล้งชักช้า
ลูกเมียของพี่ก็มีอยู่
พี่จะปราบปรามความทั้งปวง
อย่าสงสัยว่าจะได้เคื่องระคาย
ถ้าสมักรักจริงจงปรองดอง

ช่างกล่าวแกล้งบิดเบือนเชื่อนหนี
ร้อยสี่ร้อยอย่างช่างว่าไป
กลัวจะเป็นจระเข้ไม่ไปได้
มิให้กลับเพศเป็นกุมภ
กลับหันว่าลูกเมียจะด่าว่า
แต่แยมมาก็เห็นว่าล่อลวง
แต่เขาไม่รู้หึงหวง
มิให้จาบจ้วงล่วงเกินน้อง
อับอายเพื่อนบ้านร้านช่อง
เร่งแต่งตัวเถิดน้องจะด่วนไป

๖ ๑๐ คำ ๖ เจรจา

๑ เมื่อนั้น
ความรักกลัดกลุ้มคลุ้มใจ

วิมาลानารีศรีไส
กลัวเจ้าไกรทองจะหมองมัว

๖ ๒ คำ ๖

โอ้ร้าย

๑ จึงลุกเข้าไปในห้อง
ผ้าผ่อนเงินทองของแต่งตัว
แล้วเลือกของรักใคร่ใส่กระทาย
พลางพิศดูห้องแก้วแพรพรรณ

จัดแจงสิ่งของจะตามผ้า
แหวนห้าวแหวนมณฑปครบครัน
มากมายสารพัดจัดสรร
เตียงสุวรรณเคยนอนแต่ก่อนมา

กระทาย ภาชนะสานชนิดหนึ่งสำหรับใส่ของ

เสียดายของต่างต่างอย่างดี
มีคุณแก่ฝูงกุมภา
ให้อิ่มไปด้วยทิพอาหาร
ไฉนแต่นี้ไปจะมีตมิต

เสียดายดวงมณีในคุหา
จะปรารถนาสิ่งใดก็สมคิด
ไม่มีความรำคาญแต่สักหนิด
เร่งคิดสร้อยเศร้าโคกา

ฯ ๘ คำ ๗ โอด

สามเส้า

๑ เมื่อนั้น
ค้อยย่องตามนางวิมาลา
เห็นนางโคกคัลลย์เศร้าหมอง
จึงร้ายเทพรำจวนป่วนใจ
แล้วแกล้งแสร้งว่านี่แน่น้อง
เป็นห่วงบ่วงใยอยู่เต็มที
เจ้าค้อยอยู่จงดีพี่ขอลา
ว่าพลางทางเดินออกไป

โฉมเจ้าไกรทองพงศา
เข้ามายังที่ห้องใน
เป็นห่วงด้วยข้าวของไม่ไปได้
เป่าไปให้ตองนางกุมภีล
เจ้าสยงขัดข้องหมองศรี
จะมีไปด้วยพี่ก็ตามใจ
จะคอยท่าช้านักนั้นไม่ได้
ทำนองลงใจวิมาลา

ฯ ๘ คำ ๗

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
ต้องเทพรำจวนป่วนวิญญาณ์
ซึ่งอาลัยในของทั้งหลาย
นึกแต่จะภิรมย์ชมชิต

วิมาลาโคกคัลลย์หนักหนา
ให้แสนเสนาหาเป็นสุดคิด
ไม่มีความเสียดายแต่สักหนิด
นางจึงลุดติดตามไป

เทพรำจวน ชื่อเวทมนตร์อย่างหนึ่ง

ฉวยจุดขายผ้าเจ้าไกรทอง
น้องได้ว้าหรือจะมีไป
พ่อเจ้าไปไหนจะไปด้วย
ว่าพลางนางจุมมือมา
เมียดจัดไว้สำเร็จเสร็จสรรพ
อีกทั้งแก้วแหวนเงินทอง
จะอาบนํ้าทาแป้งแต่งตัว
ว่าแล้วกลับคืนเข้าห้องใน

จะทิ้งน้องเสียแล้วหรือไหน
จึงมาตัดอาลัยโคลคลา
ถึงชีวิตจะม้วยก็ไม่ว่า
คืนเข้าคูหาห้องทอง
สินทรัพย์สารพันข้าวของ
เจ้าจงทำน้องบัดเดียวใจ
หวิหัวผัดหน้านุ่งผ้าใหม่
ลুবไล้กระแจะแป้งแต่งกายา

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
เปรมปรีดยิ้มย่องต้องวิญญาณ์
ครั้นเห็นนางแต่งตัวสรรพเสร็จ
เสกด้วยวิทยาเรืองชัย
แล้วลงยันต์เลขเสกซ้ำ
มิให้นวลนางวิมาลา
แล้วจุดเทียนระเบิดเลิศล้ำ
มาตามเปลวปล่องช่องนที

โคมเจ้าไกรทองพงศา
ด้วยนางวิมาลาจะคลาไคล
จึงถอดแหวนเพชรที่นิ้วใส่
เอาใส่ในมวยผมกัลยา
ปิดประจําท่ามกลางเกศา
กลับคืนกายาเป็นกุมภีล
ออกจากถ้ำนำนางสาวศรี
วาริแหวกกว้างเป็นทางไป

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

ท่า คอย มักใช้ว่าคอยท่า



“แล้วจุดเทียนระเบิดเลิศจ้า
มาตามเปลวปล่องช่องนที

ออกจากถ้ำนางสาวศรี
วารีแหวกกว้างเป็นทางไป”

๑ ขึ้นจากฟากฝั่งมหาสมุทร จะยังหยุดอยู่ซ้าก็หาไม่
พานางย่างเยื้องคลาไคล เข้าในเมืองพิจิตรพารา

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

๑ ครั้นถึงซึ่งสวนเศรษฐี ไม่ใกล้ไกลกับที่เคหา
จึงแวนั่งยังหยุดในศาลา มีฝายกพื้นอยู่ห้องใน
แล้วเล่าโลมโฉมนางกุมภีล เจ้าพี่อย่าร้อนร่นหม่นไหม้
จงอยู่คนเดียวประเดี๋ยวใจ พี่จะไปบอกสองภรรยา
ว่ากล่าวนำโน้มเสียให้ดี มิให้มีเคียดซึ่งหึงสา
พี่ไปสักครุไม่อยู่ซ้า จะกลับมารับเจ้าเข้าไป

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น โฉมนางวิมาลาศรีใส
ค่อนให้แล้วตอบว่าชอบใจ เจ้าจะทิ้งน้องไว้เอกา
เกลือกว่าศัตรูรู้แสบคาย มันจะมาทำร้ายริษยา
ด้วยซ้ำเป็นชาติกุมภา ใครเลยจะมาปรานีน้อง
แม่นหม่อมไปไหนจะไปด้วย บุญเจ้าจะได้ช่วยปกป้อง
ว่าพลางนางยุตเจ้าไกรทอง ซึ่งปิดประตูห้องศาลา

ฯ ๖ คำ ฯ เสร็จ

๑ บัดนั้น ฝ่ายว่าตาเฒ่าทาสา
กับยายทาสีภรรยา สำหรับรักษาสวนดอกไม้
เห็นเจ้าไกรทองพาซู้ มาหยุดอยู่ศาลาอาศัย
สองเฒ่าทึ่งจังไร คิดจะไปบอกนายเอาหน้าตา

ไม่ทันเก็บดอกไม้ใส่กระจาด
ปิดประตูเข็นกระไดมิได้ช้า

ฉวยผ้าขาวขาดขึ้นพาดบำ
ยายตางก้นมาทันที

๗ ๖ คำ ๗ เช็ด

๑ มาเอยมมาถึง
เห็นสองกัลยานารี
บอกนางตะเภาทองตะเภาแก้ว
โหนหม่อมผู้ชายว่าหายไป
พาผู้หญิงคนหนึ่งมาด้วย
งามประหลาดเหลือล้นพันปัญญา

จึงเข้าในบ้านท่านเศรษฐี
อยู่ที่หอกกลางวางเข้าไป
ที่นี้งามแล้วทั้งห้าไร
บัดนี้มาอยู่ในศาลา
รูปสวยสมผมประบ่า
พี่น้องสองนางจงแจ้งใจ

๗ ๖ คำ ๗ เจรจา

๑ เมื่อนั้น
ทั้งนางตะเภาแก้วแว่วไว
จึงว่าดูเอาหรือเจ้าไกร
มิรู้ช่างไปปลดปล่อย
น้อยหรือทำได้เป็นไรมี
อีกคนไรรูปงามที่ตามมา
ว่าพลางทางเรียกหาข้าไท
ลงจากเรือนพลันทันที

โฉมนางตะเภาทองผ่องใส
ครั้นได้ข่าวผัวตัวเป็นเกลียว
ว่าจะไปหาครูสักประเดี๋ยว
ไปเที่ยวเกี่ยวขู้แล้วพามา
แน้มมิอิงคะนิงก็จึงว่า
จะออกไปดูหน้ามันกล้าดี
ไม่ทันใจโกรธซึ่งอิงมี
ทาสีพี่เลี้ยงก็ตามไป

๗ ๘ คำ ๗ เพลง

๑ ครั้นถึงสวนก็ชวนกันหยุดอยู่
ค่อยย่องมองดูเข้าไป

ยังประตูศาลาอาศัย
เห็นคนไวไวอยู่ในนั้น

นางยั้งกริ้วโกรธโกรธา
โมโหหวงหึงดิ่งตัน
จึงเข้าคึกคักผลึกประตุ
พี่น้องจึงร้องว่าไป

นุ่งผ้าโจงกระเบนเหน็บมัน
สองพี่เลี้ยงนั้นยิ่งให้ใจ
เห็นมันคงอยู่ไม่หวาดไหว
ใครอยู่ข้างในจงเปิดรับ

๗ ๖ คำ ๗ เจระจา

๑ เมื่อนั้น
ได้ยินเรียกเข้าไปตกใจวับ
จึงร้องทักออกไปว่าใครนั่น
ครั้นแจ้งว่าสองนางคราญ

เจ้าไกรทองเอนหลังยังไม่หลับ
ลุกขยับสับสนลนลาน
ไม่เกรงใจกันทำหักหาญ
ออกมาด้นบานประตูไว้

๗ ๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าอุแหม่แน่เจ้าไกร
แต่คอยคายนั่นน้อยไปหรือนี่
มาแล้วทำไมไม่ไปเรือน

สองนางหุนหันหมั่นไส้
หนีไปแทบถึงสักกึ่งเดือน
โหยกเหยกอย่างนี้ไม่มีเหมือน
ยังแซ่เขื่อนชักช้าอยู่ว่าไร

๗ ๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
พูดจากูกักกระอักกระอ
พี่จะเข้าไปบ้านเดี่ยวนี้
เห็นศาลาฬารอบขอบกล

เจ้าไกรทองฟังคำทำไถล
เก้อเก้อแก้ไขไปตามจน
พอเดินมาถึงนี่ก็ปะฝน
จึงแวนั่งหนีฝนอยู่บนนี้

๗ ๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น วิมาลาอกสน์ขวัญหนี
จึงถามเจ้าไกรไปทันที ใครนี่องอาจประหลาดนัก
จะเป็นเมียของเจ้าหรือเขาอื่น เข้ามายืนเรียกอยู่ดังรู้จัก
หรือพี่ปาย่ายมาทาทัก จงบอกเมียรักให้แจ้งใจ

๗๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น เจ้าไกรทองยิ้มแฉ่งแฉ่งไข
ซึ่งมาเรียกพี่บัดนี้ไซ้ไร โฉมงามทราชม้วยตะเกาทอง
ทั้งนางตะเภาแก้วแววตา ภรรยาของพี่ทั้งสอง
เจ้าอย่าตกใจไปเลยน้อง พี่มิให้ขัดข้องเคืองกัน

๗๕ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น สองนางไกรธผัวจนตัวสิ้น
เรียกหาข้าไทให้ช่วยกัน เข้าปลักดันประตูดูลอง

๗๖ คำ ๗ เชิด

๑ ลืมสลักหักโค่นไม้ทนได้ สองนางวางเข้าไปในห้อง
ชี้หน้าว่าชะเจ้าไกรทอง ช่างปดเล่นคล่องคล่องสบายใจ
ไหนดว่าจะไปหาพระอาจารย์ เป็นที่นั้มัสการอันโตใหญ่
คือเธอองค์นี้แล้วหรือไร ซึ่งนิมนต์มาไว้ในศาลา
เป็นไรไม่เอาเครื่องบริวาร มาถวายพระอาจารย์ให้นักหนา
จะพลอยพกโมโหโมทนา สาธุศรัทธาเต็มที

ลืมนสลัก ไม่ขัดที่บ้านประตูปกับธรณีประตู ทำหน้าที่คล้ายกลอนประตูป
ในปัจจุบัน

หม่อมลูกศิษย์คิดอ่านไปหาเพล
มานั่งซึ่งเข็นค้ำอยู่อย่างนี้
ว่าแล้ววลนางตะเกาทอง
อีกคนนี้มันชื่อวิมาลา

ยกประเคนให้ฉันเสียที่นี่
เป็นโรมัมสการท่านครุบา
บอกน้องตะเกาแก้วเสนาหา
เป็นเมียชาลวันที่บรรลีย์

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ทำแก้วขวยฉวยมืออย่าอื้อไป
เดิมทีพี่ไปหาพระอาจารย์
เพราะโลกีย์เจ้ากรรมมันทำพู่
เป็นห่วงด้วยชู้เมียเสียไม่ได้
ตะวันชายบ้ายน้อยพี่กลับมา
พี่จึงไปพาเอามาไว้
ครั้นจะบอกเจ้าแต่เดิมที
บุราณท่านว่าไว้กระไรน้อง
มักเกิดกสิยศุลกลาม
ขอเสียเถิดแม่คุณอย่าหุนหัน
เพื่อนบ้านร้านช่องจะลือชา

เจ้าไกรทองเมียงเมินเดินเข้าใกล้
จะบอกความในใจให้เจ้ารู้
คิดอ่านว่าจะบวชให้ชวดอยู่
สูตรที่จะทนพันปัญญา
ให้อีกอ้วนป่วนใจเป็นนักหนา
คิดถึงวิมาลานารี
หวังจะให้เพื่อนน้องสองศรี
ไหนนางนารีจะผ่อนตาม
ชายมีเมียสองนั้นต้องห้าม
จึงหาให้เป็นสามตามตำรา
จงสมัครรักกันดีกว่า
ว่าพี่น้องสองราเจ้าใจดี

ฯ ๑๒ คำ ฯ

ชวด	ไม่ได้ (บวช) ดังหวังไว้
ทำพู่	ทำให้เกิดเรื่องขวางกัน เป็นอุปสรรค

๑ เมื่อนั้น

ได้ฟังวาจาสามี

ยิ่งคิดยิ่งแค้นถึงความหลัง

จึงตอบไปด้วยใจรามา

ถ้าเป็นคนอื่นไกลน้องไม่ว่า

นี้มันชาติทรชนคนไพร่

ว่าแล้วพี่น้องจึงร้องถาม

ทำเจ้อเจื้อจะสะเออะหน้าหม่อมไกร

เอาผ้าผูกไปไว้ถึงเจ็ดคืน

หรือว่าชาลวันที่อันตราย

แต่ผ้าผูกมัสแล้วมีหน้า

ไสหัวลงไปเสียท้องคลอง

นวลนางพี่น้องสองศรี

ชำเลื่องแลดูที่วิมาลา

มิได้ฟังเจ้าไกรทองว่า

เจ้าช่างไปคบหาแต่ที่ดี

จะร่วมเรียงเคียงหน้าก็ควรที่

เห็นดีหรือเจ้าเอามาไว้

ชะนางรูปงามได้ผิวใหม่

ช่างติดตามมาได้ไม่มีอาย

ยังไม่หายรอยรึ้นหรือโฉมฉาย

แยบคายไม่เหมือนเจ้าไกรทอง

ยังแถมข้ามนุษย์เข้าเป็นสอง

เดียรฉานจงหองไม่เจียมตัว

๗ ๑๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

ครั้นจะว่าบ้างนางก็กลัว

แต่อดอดก็เหลือที่อดกลั้น

โมโหหันหุนหมุนออกมา

นี้แม่นางพี่น้องสองคน

เขาจงจุมพอกหม่อมไปหรือไร

เพราะจวนตัวกลัวตายวายชีวิต

เจ้าอย่าเพ่อติฉินนินร้าย

เจ้าก็เคยรู้เช่นเป็นอยู่บ้าง

อันเจ้าไกรทองกับชาลวัน

วิมาลาได้ฟังนั่งเกาหัว

เจ้าไกรทองผู้ผิวจะไกรธา

ปากคั่นยิบยิบกระซิบดำ

เคื่องขัดสะบัดหน้าแล้วว่าไป

เจ้ามาบ่นมาว่าเหมือนบ้าใบ้

หม่อมผิวเจ้าลงไปทำวุ่นวาย

ไซ้จะปลงลงจิตด้วยง่ายดาย

เป็นหญิงย่อมอายอยู่เหมือนกัน

คิดดูก่อนนางอย่าหุนหัน

จะเป็นอะไรกันก็แจ้งใจ

ซึ่งข้าตามผัวเจ้าขึ้นมา
เมื่อเจ้าตามผัวข้าลงไป

ด้วยกลัววิथाไม่ขัดได้
เป็นไรไม่ยังหยุดคิด

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ ได้เอยได้ฟัง
เจ็บแสบแปลบใจดังไฟพิษ
กระหีบเท้าก้าวเดินเข้าไปใกล้
เดิมที่ผัวมีง้ายกุมภา
แล้วจำแลงแปลงตัวเป็นมนุษย์
จำเป็นเสียตัวด้วยกลัวภัย
ไม่เหมือนอ้อบาทว์ชาติกุ่มภัส
ลอยหน้าลอยตาว่าข้างาม
กูจะว่าให้สาสมใจ
แน่นไม่เช็ดหลาบยังหยาบซ้ำ

ตะเภาทองแค้นคั่งเคืองจิต
ด้วยว่าถูกที่คิดก็โกรธา
ถ่มน้ำลายรดให้แล้วร้องว่า
ขึ้นมาคร่าคาบกลงไป
ฉวยฉุดยุดมือถือไหล
กุ่มได้จงจิตไปติดตาม
ตัวกะลิกะลำล่าสาม
แต่งจรีตติดตามผัวกูมา
อ้อจัญไรร้อยแปดแพศยา
จะให้ข้ากูตบไสคอไป

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ แค้นเอยแค้นนัก
จะเป็นไรก็ให้เป็นไป
ชะช่างขึ้นหน้าว่าเมียหลวง
ไม่รู้จักหรือเจ้านางตะเภาทอง
จริงแล้วคะร้อยแปดแพศยา
เป็นไรเจ้ามิประจบให้ครบพัน

สุดที่จะห้ามหักโมโหได้
กุกากกลัวมึงไม่อ้อพี่น้อง
หึงหวงจ้วงจาบจองทอง
ไหนไหนมันก็สองเหมือนกัน
จึงลอยหน้าทะเลาะผัวจนตัวสั่น
จะได้สมใจมันอ้อมมนุษย์

กะลิกะลำล่าสาม

ชั่ว เลว

เอนน้อยไปหรือนั่นท่านผู้หญิง
สารพัดบัดสีอิมมนุษย์
กูก็ว่าบ้างไว้บ้าง
แล้วแล้วก็ดีไปด้วยกัน
ครั้นผิวมึงไปพากูขึ้นมา
กล้าดีมึงเข้ามาลองดู

ขยับยังโมโหโยไม่หยุด
เมื่อมึงมุดไปเอาผิวกูนั้น
ไม่สิ้นชาติสิ้นยางพอเต็มกล้น
คุณของกูนั้นมึงคิดดู
จะให้ข้าต่อยตบทำลบหลู่
อันกูจะถอยอย่าสงกา

๗ ๑๒ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
เจ็บช้ำด้วยคำวิมาลา
อันนางตะเกาทองผู้พี่
ด้วยเนื้อความทั้งสองข้างไซรั
คิดพลางนางออกสกิดว่า
ปากกล้าหน้าด่านตั้งตัน
ชอบแต่จิกหัวมาตบเล่น
จึงจะสมที่มึงมีพยศ

ตะเกาแก้วโกรธซึ่งหึงสา
หยาบซ้ำสาหัสยิ่งขัดใจ
จะว่ากล่าวข่มขี้นไม่ได้
ก็กระไรกระไรอยู่เหมือนกัน
เหวออีกุมภาตัวขยัน
จะประชันให้ชนะไม่ละลด
ให้เพื่อนบ้านเขาเห็นเสียให้หมด
ให้รู้รสรูจักฝีมือไว้

๗ ๘ คำ ๗

๑ นำเอยนนำหัว
มันสะเทือนไปถึงมึงหรือไร
ครั้นตอบพี่มึงถึงแต่้ม
นางตัวกล้ามาคำคารมคู

ช่างเปลี่ยนตัวเปลี่ยนหน้าเข้ามาใหม่
ใครใช้ให้พี่สาวลำเลิกลง
อีแสนแนมซื้อหน้าเข้ามาสู่
ทำกูดูเล่นก็เป็นไร

แนม สอด ปัจจุบันมักใช้ว่าสอดแนม

ขึ้นหน้าว่าเป็นเจ้าผัว
ถึงกูเป็นชาติกุมภีลไชร์
อิมมนุษย์อุบาทว์ชาติชั่ว
ขาดสามสัวันไม่ทันที
เมื่อและเจ้าขาดลงมืรอด
เย้ายวนชวนชมภิรมย์ใจ

อันจะให้กูกลัวอย่าสงสัย
ก็ไม่โจดโหดไรเหมือนมึงนี้
พี่น้องร่วมผัวน้าบัดสี
เป็นกูลำกาลีทะยานใจ
เป็นไรไม่กอดไว้ให้ได้
อย่าให้ว่างเว้นสักเวลา

๗ ๑๐ คำ ๗

๑ อีเอยอีหัวพลัด
ถึงกูร่วมผัวกันมา
กูไม่เหมือนมึงอีหน้าเป็น
มึงอวดกล้าทำดีจะตบลง
ทำให้สมน้ำหน้าสาหัส
ถึงจะเสียสินไหมพินัย
ว่าพลงนางเรียกปลื้มอาลัย
นั่งนิ่งอยู่โยอีเหล่านี้

สารพัดรู้ตลอดสดว่า
บิดายกให้จึงได้ครอง
ลักเล่นผัวเขาทำจองหอง
จะร้องฟ้องโรงศาลก็เร่งไป
เอาพินเล่นกำตัดเสียให้ได้
มากน้อยเท่าไรก็ตามที
กับข้าไทถ้วนหน้าทาสี
ช่วยกันตบตีให้หน้าใจ

๗ ๘ คำ ๗

กูลำกาลี	ปั่นป่วน วุ่นวาย กูลี มาจาก กลี
กำตัด	ชื่อการพนันอย่างหนึ่ง
สินไหม	เงินค่าปรับให้เจ้าทุกข์
พินัย	เงินค่าปรับเข้าหลวง

๑ บัดนั้น สาวสาวบำเพ็ญหญิงไม่นิ่งได้
คาคอกถกเขมรวางเข้าไป หมาใจจะตบตีวิมลลา

๑ เห็นเจ้าไกรทองออกกางกั้น ความเป็นตัวสั่นล้มถลา
วิ่งปะทะกันอยู่ไปมา ทาสาขัดสนจนใจ

๑ เมื่อนั้น
 โมโหุนหันกลับกลืนไว้
 จึงว่าเอออะไรเจ้าไกรทอง
 สารพัดตัดพ้อครั้นครอง
 นี้ใช้ให้ชี้ข้าทาส
 ไหนว่าจะปราบปรามห้ามเมียไว้
 ครั้นจนเข้าจริงก็นิ่งเสีย
 เจ้าก็เป็นคนฉลาดชาติชาย
 ดีจริงนิ่งเฉยไม่เงยหน้า
 คิดว่ามีเหล่อกอหน่อเนื้อ
 แม้นรู้ว่าจะเป็นเช่นนี้
 ถึงจะฟันฟอนรอนรา
 วิมาลาแค้นขัดอัชฌาสัย
 นางมิได้ครั้นคร้ามกลัวเกรง
 ช่างพาน้องมาให้เขาชมเหง
 แต่เมียตัวเองไม่น้อยใจ
 มาหยาบข้าดำตีหาควรไม
 มิให้หึงหวงวุ่นวาย
 ให้หม่อมเมียมาด่าเล่นง่ายง่าย
 ไม่เสียดายวงศ์วานวานเครือ
 ดูเหมือนกลัวภรรยายิ่งกว่าเสือ
 จึงวางงหลงเชื่อตามมา
 จะสู้ตายอยู่ที่คูหา
 จะก้มหน้าให้ทำไม่กลัวตาย

ถกเขมร บางครั้งเรียก ชัดเขมร คือขยับผ่านงให้สูงและรัดกุม

ทั้งนี้เป็นต้นเพราะคนคด
คิดโมโหหวงแหนแสนร้าย

จะจำจดจารึกด้วยหมึกหมาย
เข้าหยิกข่วนตะกายเอาเจ้าไกร

๗ ๑๔ คำ ๗

๑ เมื่อئัน
จะห้ามปรามพ่อนปรนก็จุนใจ
นางพี่น้องสองคนก็ลั่นเหลือ
นางวิมาลาเล่าก็เพราพริ้ง
เจ้าคารีสีคารมไม่สมหน้า
ขึ้นเสียงเถียงทะเลาะลนลน
จะเขียนหนังสือหย่าสักห้าใบ
ทำประหนึ่งซึ่งไกรธเต็มที

เจ้าไกรทองบ่นอดทอดใจใหญ่
เอออะไรกระนี้มันดีจริง
บ้าโหดชีวิตเฟือเหมือนมหิงส์
น้อยหรือนั่นท่านผู้หญิงทั้งสามคน
เหมือนอีแม่ค้าปลาที่หัวถนน
จะกรวดน้ำควาคะนนเสียเดี๋ยวนี้
ซัดแกงไตให้ดูอย่าจู้จี้
เดินหนีออกไปเสียให้พ้น

๗ ๘ คำ ๗

๑ เมื่อئัน
เจ้าพาน้องขึ้นมาถึงเมืองคน
มีรักลับอับอายขายหน้า
ว่าพลางทางกอดเจ้าไกร

วิมาลาตามไปพิไรบ่น
คิดว่าจะเป็นผลสืบไป
สุดปัญญาที่จะงดอดได้
สะอึกสะอื้นให้ไปมา

๗ ๔ คำ ๗ โอด

มหิงส์

ควายป่า

กรวดน้ำควาคะนน

(สำนวน) ตัดขาดไม่ขอเกี่ยวข้องกัน (คะนน คือ
หม้อดินสำหรับใส่น้ำ)

แกงไต

รอยกากบาท มีขนาดกว้างยาวเท่าฝ่ามือของ
ผู้ทำสัญญา

๑ เมื่อนั้น
พี่รักเจ้าจริงจริงจึงพามา
อันโมโหผู้หญิงนี้ยิ่งยวด
มาถึงจะไปบอกแต่เดิมที
จึงเกิดเหตุเภทภัยขึ้นทั้งนี้
เจ้าอย่าละห้อยน้อยใจ

เจ้าไกรทองปลอมนางพลาญว่า
ใช้ว่าจะให้เป็นเช่นนี้
จะชวดสวตเสี่ยวเปล่าเฝ้าจูจี้
เจ้าจุดชายผ้าพีมีให้ไป
สุดที่จะดับไฟห้วงลมได้
มิใช่จะให้เสียสัญญา

๗ ๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
แลไปเห็นนางวิมาลา
ร้องว่าเหวี่ยงเหวี่ยงอิกุมภีล
แกลังชะอ่อนวอนชู้หรือไร
กลับมาขึ้นเสียงเถียงเจ้าผัว
ทำไมเล่าจึงเข้าแฝงชู้
ว่าแล้วรุกรานเข้าไปใกล้
พี่เลี้ยงทาสีก็มีมา

สองนางแค้นคิดอิจฉา
พุ่มพายน้าตาก็ขัดใจ
เล่าห์กลมิงดีทำร้องไห้
จะให้มาทำไมกับกู
แต่ล้วนไม่กลัวจะต่อสู้
อันจะพันมือกูอย่าสงก่า
เลี้ยวไล่จะจิกเอาเกศา
อุตลุดจุดคร่าจะตบตี

๗ ๘ คำ ๗ เช็ด

๑ เมื่อนั้น
ร้ายกาจด้วยเป็นชาติกุมภีล
จะเข้าจิกตีระชะนางไม่ได้
หยิกข่วนกอดกั้วัดแว้ง

วิมาลายับย้อยไม่ถอยหนี
ต่อตีมีกำลังเรียวแรง
ปิดป้องว่องไวเข้มแข็ง
พลิกแพลงผลักไล่ไปมา

๗ ๘ คำ ๗

ดับไฟห้วงลม (สำนวน) ดับไฟแต่ต้นลม

๑ เมื่อนั้น	สองนางขัดแค้นแสนสา
ไม่ย่อท้อต่อสู้มาลา	จนหน้าตาควักเป็นริ้วยับ
พวกผู้หญิงสาวสาวบ่าวไพร่	หลงไหลไล่ทุบกันตบตบ
ปากจุมูกถูกเล็บจนเลือดซบ	บ้างล้มทับพวกเพื่อนพัลวัน

๗๔ คำ ๗ เชิด

๑ เมื่อนั้น	เจ้าไกรทองเข้าขวางทางกัน
จึงห้ามน้องสองนางให้วางกัน	อย่าตีรันหันหมุนวนไป
จะขึ้นทำล้าเหลือไม่เชื่อพี่	นำที่จะเกิดเหตุใหญ่
อันนางวิมาลानीไซ้	พี่เอายันต์ปิดไว้ตรึงตรา
แม่นางเล็กเลขยันต์ออกเสียได้	จะเป็นกุมภีลใหญ่ใจกล้า
จะชกกัดฟัดฟาดเอาสองรา	อย่าเด่นแรงเด่นกาหนักไป

๗๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น	สองนางจะเชือกก็หาไม่
ร้องว่าอุหม่แม่เจ้าไกร	จะเขียนเสือไว้ให้วัวกลัว
เจ้ารักชูของเจ้าเข้ากับชู	แกล้งจะขู่ข่มใครนำใครหัว
เมื่อมันเป็นมนุษย์อยู่เห็นตัว	จะหลอกข้าให้กลัวหรือว่าไร
เกิดวิวาททะเลาะเพราะไครนั้น	เพราะหม่อมผัวตัวขยันหรือมิใช่
ทำทะเลาะแหละแนะนำให้ใจ	มันจึงทำได้ถึงเพียงนี้

เขียนเสือไว้ให้วัวกลัว (สำนวน) ทำอย่างใดอย่างหนึ่งให้อีกฝ่ายหนึ่ง
เสียขวัญหรือเกรงขาม

ว่าพลางทางรุกเข้าไป
บ่าวไพร่พร้อมกันทันที

มิได้ย่อท้อถอยหนี
เข้ากลุ่มรุมตีนางกุมภา

๗ ๘ คำ ๗ เชิด

๑ เมื่อนั้น
จะแก้แค้นเล็กยันต์แล้วร้างรา
ความรักรุมรังแต่สิ่งหลง
หน่วงหนักรักพี่เสียดายน้อง

วิมาลาแค้นขัดสหัสสา
ด้วยแสนเสน่ห์หาเจ้าไกรทอง
นางนั่งลงกอดเข้าเศร้ามอง
พุ่มพองน้ำตาแล้วว่าไป

๗ ๘ คำ ๗

ไอ้

๑ พ่อเจ้าประคุณของเมียเอ๋ย
เจ้าพาเมียมาไม่ทันไร
สุดรักสุดรู้ไม่อยู่ได้
ถึงเสียกลางป่าพนาวัน
จะฉีกเนื้อเถื่อนหนังเสียทั้งเป็น
ไหนเล่าเจ้าชมว่าเมียดี
จะขอลาไปอยู่ในถ้ำ
นางคิดขัดข้องหมองมัว

กรรมสิ่งใดเลยมาขัดให้
จะจำใจจำจากพรากกัน
สุดใจเหลือที่จะอดกลั้น
ไม่ดูต้นร้ายกาจเหมือนเช่นนี้
ไม่เคยพบเคยเห็นน่าบัดสี
ที่นี้รู้เช่นได้เห็นตัว
ตามบุญตามกรรมที่ทำชั่ว
ตีกชกหัวเข้ารำไร

๗ ๘ คำ ๗ โอด

ร้างรา

ร้างรอ

รักพี่เสียดายน้อง

(สำนวน) ตัดสินใจไม่ถูกว่าจะเลือกอย่างไรดี

ร้าย

๑ คิดเอยคิดพลง
ลูกขึ้นเคื่องขัดสะบัดสไบ
เหวยอีตะเกาแก้วตะเกาทอง
หญ่โหดโหดเขลาเมามัว
ที่นี้กอดไว้มึงอย่าวาง
ผลัดกันริงรัดให้ถนัดใจ
ว่าพลงนางหวนเข้าในห้อง
แล้วลอบเลิกลั่นตมิทันช้า

นวลนางหุ่นหันหันไม้
ชี้หน้าว่าไปมิได้กลัว
พี่น้องอุบาทว์ชาติชั่ว
มึงมาเอาผิวของมึงไป
มึงเข้าคนละข้างอย่าห่างได้
อิหน้าไพร่สันดานมารยา
แก้แหวนในช่องเกศา
โจนจากศาลาด้วยขัดใจ

๖ ๘ คำ ๖ เชิดมิ่ง

๑ ครั้นลงถึงพื้นพสุธา
ฟาดหางวัดแว้งว่องไว

ก็กลายเป็นกุมภาเติบโตใหญ่
เข้าไล่สองนางนารี

๖ ๒ คำ ๖ รัว เชิด

๑ เมื่อนั้น
ร้องกรีดหวีดร้องไม่สมประดี
วิ่งปะทะปะกันอลหม่าน
บ้างขึ้นต้นไม้มีอตะกาย
บ้างเรียกพวกพ้องร้องให้ช่วย
สิ้นกำลังลงนั่งภาวนา
สองนางวางวิ่งเข้ากอดผิว
เ็นดูด้วยช่วยเอาชีวิตไว้

พี่น้องอกสั้นขวัญหนี
ทาสีพีเลี้ยงก็วุ่นวาย
ลนลานลั่นลั่นผ้าห่มหาย
ปิ่นปายไม้สั่นหลุดปลัดลงมา
เจ็บป่วยลำบากลากขา
กอดอ้อกกว่าเพื่อนไป
ความกลัวตัวสั่นหัวนไหว
นางกุมภีลีใหญ่ไล่ขับเมียร



“ครั้นลงถึงพื้นพสุธา
พาดทางวัดแว้งว่องไว

ก็กลายเป็นกุ่มภาเดิบใหญ่
เข้าไล่สองนางนารี”

ลูกได้ผิดแล้วอย่าถือโทษ พ่อโปรดช่วยขับให้ไปเสีย
ร้อนอกหมกไหม้เหมือนไฟเลีย ทั้งเมียเสียได้ไม่เอ็นดู

๗ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น	เจ้าไกรทองได้ฟังนั่งไขหู
ทำเฉยเชื่อนเหมือนหนึ่งไม่รู้	เป็นครูจึงตอบวาจา
พี่ก็ได้บอกแล้วแต่หนหลัง	ไกรธซึ่งตั้งตงไม่ฟังว่า
ไหนเล่าเจ้าไม่กลัววิมาลา	ทั้งเจ้าทั้งข้าเข้ารุมรัน
เป็นโรมิทำให้หน้าใจ	วิ่งขึ้นมาโยจนตัวสั่น
เรียกหาข้าไทให้ช่วยกัน	ตีรันเล่นตามสบายใจ

๗ ๖ คำ ฯ

ตะนาว

๑ ว่าแล้วลูกเดินออกมา	จากที่ศาลาอาศัย
แล้วมีวาจาวาไป	วิมาลาอย่าได้ไกรธา
เป็นกรรมเราแล้วทั้งสองข้าง	ใช้พี่จะทิ้งขว้างร้างหย่า
อย่าละห้อยน้อยใจจงไคลคลา	กลับไปคูหาห้องทอง
ด้วยเจ้ากลับรูปเป็นกุมภีล	เคยอยู่ที่เที่ยวท่อง
มาอยู่ปัดผีเช่นนี้น้อง	จะร้อนรอนหม่นหมองด้วยแดดลม
เจ้ากลับไปก่อนเถิดวิมาลา	ไม่ช้าพี่จะตามไปสู่สม
ความรักพี่สมัครสมาคม	ยังนิยมชมชิดติดใจ

๗ ๘ คำ ฯ

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
อวรณ์ร้อนรุ่มกลุ้มใจ
จนอยู่มิรู้ที่จะเจรจา
ลาผิวชบหัวลงค้ำนั้บ

นางกุมภีลเศร้สร้อยละห้อยให้
ดั่งถ่านไฟฟืนลุ่มทุ่มทับ
แต่พริบตาอ้าปากทงุบหงับ
คลานตะกุกตะกักกลับไป

ฯ ๔ คำ ฯ แผละ

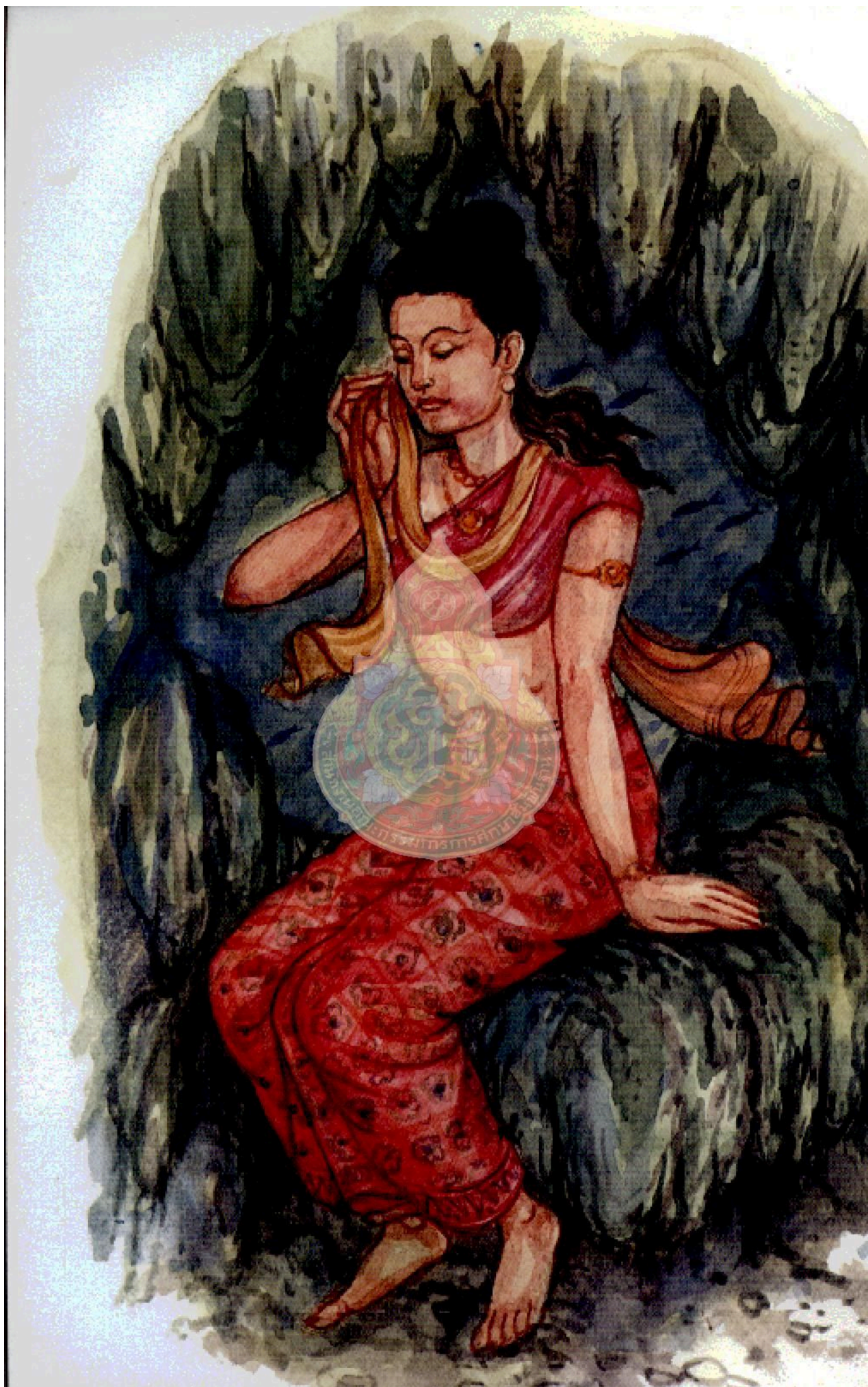
๑ ครั้นถึงฝั่งคงคาก็ถาโถม โดดโครมลงในแม่น้ำใหญ่
โบกหางวางวายว่องไว ตรงไปสู่ที่ถ้ำทอง

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ รูปร่างนางกลายเป็นมนุษย์ โคมงามบริสุทธิ์ผุดผ่อง
เดินพลางครวญคร่ำรำร้อง เข้าไปในห้องแล้วไต่

ฯ ๒ คำ ฯ โสด





ตอนที่ ๒

ไกรทองตามนางวิมาลา

กลับไปได้





๑ เมื่อئัน
ครันนางวิมาลानารี
ทั้งเสียตายทั้งรักเป็นหนักหนา
ให้ละห้อยละเหี่ยเสียน้ำใจ
ภรรยามาเตือนให้ไปบ้าน
ชะนางตัวขยันขันสันที่
เหมือนแกล้งตีปลาหน้าไซ
หวงแหนแสนร้ายรามา
เมื่อก็พี่มีห้ามนางกุมภา
ทั้งบ่าวไพร่ไม่ชั่วตัวเป็นเกลียว
ว่าพลางทางเดินออกจากสวน
เมียงามตามไปไม่อั้น

โฉมเจ้าไกรทองหมองศรี
กลายเป็นกุมภีลกลับไป
คิดคิดขึ้นมาน้ำตาไหล
เหมือนบ้าใบ้ไม่เป็นสมประดี
ยิ่งเดือดดาลดุذنหันหน้าหนี
ช่างชวนกันด่าตีวิมาลา
เอออะไรมาคิดริษยา
จะปิดประตูคำแต่ข้างเดียว
ที่ไหนจะคณนาคาเขียว
นี้หากคิดนิดเดียวดอกกระมัง
หุ่นหันป่วนป่วนคลุ้มคลั่ง
มายังบ้านพลันทันใด

ฯ ๑๒ คำ ฯ เพลง

๑ ครันถึงจึงขึ้นบนเคหา
โมโหฮึดฮัดขัดใจ

จะอาบน้ำปลัดผ้าก็หาไม่
เดินตรงเข้าไปในที่นอน

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

ตีปลาหน้าไซ

พูดหรือทำไ้งานของคนอื่นที่กำลังดำเนินไปด้วยดี
ต้องเสียไป

ซ้ำ

๑ ทุ่มทอดตัวตนลงบนเตียง
คิดถึงวิมาลาถึงอวรณ์
ให้ผุดลุกผุดนั่งคลั่งเคลิ้มจิต
งวยงหลงเรียกวิมาลา
สัพยอกหยอกยุตจุดหมอนข้าง
ประคองขึ้นอุ้มแอบเป็นแนบกาย
นั่งพิณจพิศดูรู้ว่าหมอน
เอาผ้าห่มคลี่คลุมตัวไว้
ไต่ยีนเสียงแมวไล่ตะครุบหนู
เหลือบแลเห็นเงาเสาหอกลาง

เอนเอียงแอบอิงพิงหมอน
ทุกซ່อ้นรำไรไปมา
สำคัญคิดว่าอยู่ในคูหา
ขึ้นมานั่งนี้ด้วยพี่ชาย
นึกว่านางพลงพลอดกอดกาย
แย้มยิ้มพริ้มพรายสบายใจ
ก็กลับกลิ้งนึ่งนอนถอนใจใหญ่
เหมือนป่วยเจ็บจับไข้ครวญคราง
ชะเง้อชะเง้อแลดูตามหน้าต่าง
นึกว่านางวิมาลาอย่าใจ

๗ ๑๐ คำ ๗

ร้าย

๑ จิงลูกจากเตียงเมียงออกมา
พุดพลงทางหลงลบไล้
ครั้นรู้ว่ามิใช่ก็ได้คิด
ทำแก๊วช่วยฉวยผ้ามากระพือ
เห็นเมียมมาจุดชิงยั้งซึ่งโกรธ
เคื่องขัดวัดเหวี่ยงวุ่นวาย
แว่วเสียงไก่ขันสำคัญว่า
แลหาแห่งใดไม่พบพาน

แย้มยิ้มพยักหน้าแล้วปราศรัย
กอดเส้าเข้าไว้ทั้งสองมือ
เอ๊ะผิดแล้วเราเส้าดอกหรือ
แลดูชื่อว่าจะผูกคอตาย
แกล้งโขยดยกตีนขึ้นป็นปาย
เดินชายเขื่อนออกมานอกชาน
วิมาลามารเรียกก็ร้องชาน
งุ่นง่านอยู่คนเดียวเที่ยวมอง

๗ ๘ คำ ๗ เพลง

โขนด ร้องอย่างกระโดด

๑ เมื่อนั้น นวลนางภรรยาทั้งสอง
เห็นเจ้าไกรวิปริตผิดทำนอง ค่อยย่องตามมาแล้วว่าไป

ฯ ๒ คำ ฯ

เย้ย

๑ ชีชะหม่อมผัวตัวขยัน เป็นไร่นักิริยาเหมือนบ้าไข
เมื่อก็กอดเส้าเข้าทำไม พุดอะไรเลื่อนเปื้อนเหมือนละเมอ
แล้วฉวยผ้ามาจะผูกคอตาย ทำตะเกียกตะกายเกือเกือ
ไม่อดสูผู้คนบ่นเพื่อ คลั่งโคล่ไหลเล่อลิ่มตน
อย่าสงสัยไม่ผิดปากว่า จะเป็นบ้าเที่ยวเดินกลางถนน
เสียแรงเรื่องฤทธิ์เดชเวทมนตร์ ผูกคนเขาจะกลุ้มรุมล่อ

ฯ ๖ คำ ฯ

(บทจำอาวดแทรก)

๑ ครั้นถึงจึงพังพาบกราบไหว้ เอาอ้อยควั่นมาให้ห้ำหั่น

(บทนาง)

จงออกไปวัดวาหาท่านชรั รักษาตัวรดน้ำมนต์เสียสักหม้อ
จับมวงคลใส่สวมกรวมคอ แต่พอสร้างสระปะทะปะทั่ง

(บทจำอาวดแทรก)

ลองกินตุล็กที่แม่นมิพอ จะต้องเล่นมะละกอกับแกงฟัก

เล่อ เพื่อ แสดงอาการ และหน้าตาผิดปกติ บางที่ใช้ เล่อล่า

(บทนาง)

หรือไปอยู่สู่สมนางจระเข้ ถูกเสน่ห์ยาแฝดของเขาลัง
น่าจะเป็นเช่นนั้นดอกกระมัง หรือกลัดกลุ้มคลุ้มคลั่งประังควาน

(บทจำเริญ)

หรือลงไปในห้องคลอเล่นจ้องเต ให้เมียจระเข้ขึ้นขี่หลัง

(บทนาง)

ชะรอยผีทองเลวในเหวถ้ำ เข้าประจำผัวเข้ามาถึงบ้าน
จะเสียผีปลีบัตรปิดกบาล กวาดข้าวเปลือกข้าวสารส่งไป

(บทจำเริญ)

ชะรอยผีพระประแดงแขวงปากน้ำ เข้าประจำเจ้าประคุณจึงรุ่งน่าน

(บทนาง)

ว่าพลางทางหัวเราะเยาะเย้ย ยังหาเคยพบเห็นเช่นนี้ไม่
เอามือตีกทำตักใจ ยั่วเย้าเจ้าใครไปมา

(บทจำเริญ)

แกงหมูปูทะเลเทเสียน มางมกิบกบเขียดไม่เกลียดหรือ
ช่างไม่อายพวกลาวชาวอัตปือ ตบมือหัวเราะเฮฮา

ฯ ๑๔ คำ ฯ เสร็จ

จ้องเต	ชื่อการเล่นอย่างหนึ่งของเด็ก ปัจจุบันเรียก ต้องเต
เสียผี	เสียค่าเช่นไหว้ผี
ปิดกบาล	คือปิดรังควาน เป็นพิธีขับไล่ผี เพื่อไล่ความวิบัติให้หมดไป
ชาวอัตปือ	น่าจะเป็นชาวเมืองอัตปือที่อยู่พหามาจากลาว

ร้าย

๑ เมื่อนั้น

รับแพแล้วนางแม่คำปลา
น่าจะจริงของน้องต้องเสนห์
รู้ระแบบแยบยลกลลุมภีส์
พี่ไปอยู่คุหาห้าทวัน
ให้หลงไหลแต่จะใคร่แอบอิง
จริงหรือหาไม่เจ้าตะเกาแก้ว
เสียจริตจิตใจชาลวัน
ใครเล่าเจ้าเอ๋ยช่วยรักษา
กลับมาเยาะเย้ยหยันขันสน์ที่
เอออะไรใส่ความว่าผีเข้า
ผีชาลวันผัวตัวหยาบซ้ำ
อย่าเย้ยเยาะทะเลาะเล่นเช่นนั้น
จงมาต้อนรับประดับประคอง
ว่าพลงฉวยฉุดยุดหยอก
นางน้องสาวก็อย่าอื้อฉาวไป
จำเพาะพี่กับเจ้าตะเกาทอง
ต่อเมื่อไรผีออกจะบอกกัน

เจ้าไกรทองยืมพลงทางว่า
จะขึ้นขัดอธยาไปโยมี
เจ้าเคยคบจระเข้มาก่อนพี่
เห็นทีจะเป็นบ้าเหมือนว่าจริง
ผีบ้าอะไรนั้นมันเข้าสิง
ถึงผู้หญิงผู้ชายก็คล้ายกัน
หม่อมพี่สาวคราวแล้วอย่างไรนั้น
ปวนป่วนเป็นบ้ายิ่งกว่านี้
จนหายบ้าได้เสียเป็นเมียพี่
ร้อยสิร้อยอย่างช่างเจรจา
ผีหาไหนใครเล่ามาเข้าซ้ำ
ตามมาหาเจ้าตะเกาทอง
ชาลวันขัดใจจะไล่ถอง
ชวนชมสมสองให้ต้องใจ
ผัวเก่าเจ้าดอกอย่าผลักไส
เจ้ามิใช่ภรรยาชาลวัน
เคยรับรองคล่องอยู่เป็นคู่ขัน
จึงกระนั้นกระนี้กับพี่ชาย

๗ ๑๘ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น

จึงว่าผีเจ้าเล่ห์เพทุบาย

สองนางดาลเดือดไม่เหือดหาย
แยบคายของเจ้าข้าเข้าใจ

เกิดซื้อคร้านรำคาญหูจู้ ไม่พอที่จะต่อยามความไถ
ทำเคียดแค้นแสงนอนค้อนเจ้าไกร แล้วแก้งเดินเข้าไปเสียในเรือน

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น เจ้าไกรทองว่องไวใครจะเหมือน
เห็นเมียสร้างใส่จริดบิดเบียน เดินหนีเข้าเรือนก็รู้ใจ

ฯ ๒ คำ ฯ

ไฮ้โลม

๑ จึงค่อยอย่างย่องมองเมีย มานั่งลงบนเตียงเคียงไหล่
ทำเป็นโกรธาว่าไป เอออะไรพี่น้องสองนาง
คำคารมเปรี้ยงเปรี้ยงเสียงแปร้น ชัดใจจะใคร่แพ้นลงสักผาง
มีแต่จะจันทาลรานทาง ถากถางทะเลาะเพราะลั่นที่
เที่ยงนางกลางคืนก็ครั้นครอง นี่หากเกรงใบบุญท่านเศรษฐี
หาไม้ที่ไหนนั่นวันนี้ ฟ่าผีเถิดนะไม่ละกัน
ที่นี้ก็แล้วไปเถิดไม่ว่า เวทนาจะเจือตงดอดกลั่น
ถ้าคราวหลังยังเป็นอยู่เช่นนั้น จะวิวาทขาดกันเสียมันคง
ว่าพลางร้ายมนต์มหาละลาย เป่าไปให้งวงยลุ่มหลง
แล้วหยิบพัดไฉ่ยุ้งเอามั่งลง ชวนน้องสองนางค์ให้หลับนอน
สัพยอกหยอกหยิกซิกซี้ ถ้อยที่ดีกันเหมือนแต่ก่อน
อุตส่าห์แก้ตัวตนพันโทษกรรม สโมสรมเป็นสุขทุกนิรันดร์

ฯ ๑๒ คำ ฯ โลม

ซ้ำ

๑ วันเอ๋ยวันหนึ่ง
ปานนี้จะครวญคร่ำรำพัน
จำกูจะตามลงไป
นีกะนั่งถึงเมื่อยยังเสียดาย

คิดถึงวิมาลาสาवรรค์
ทุกซัร่อนนอนฝันถึงพี่ชาย
โลมเล้าเอาใจให้เหือดหาย
จะทิ้งให้เป็นม่ายเสียทำไม

๗ ๔ คำ ๗

ร้าย

๑ คิดพลางทางมีวาจา
ลูปหลังโลมเล้าเอาใจ
แต่พี่นิกนิกจะปรึกษา
ที่จริงเป็นความตามตรง
ชวนกันตบตีวิมาลา
เกลือกว่าพวกพ้องกุมภีล
พี่คิดว่าจะไปไกลเกลี้ย
หาบุญพี่ไม่เบื่องหน้าไป

เรียกสองภรรยาเข้ามาไกล
พูดไกลหวานล่อมอ้อมวง
กลัวจะว่าใจหนุ่มลุ่มหลง
เจ้าจงคิดดูให้จงดี
ด่าว่าร้อยอย่างจนนางหนี
จะผูกไฟรมนุษย์ไป
ให้นางหายโกรธเสียจึงจะได้
มนุษย์ก็จะได้อยู่สบาย

๗ ๘ คำ ๗ เจระจา

๑ เมื่อนั้น
ได้ฟังนั้ยมพริ้มพราย
สารพัดฝันผ่อนย่อนยอก
นี่แน่ะคะหม่อมไกรมิใช่สิ่ง
ชะช่างพูดจาว่าขาน
ยังไม่มันคั่นกะทีใส่เจือ

พี่น้องสองนางโฉมฉาย
น้อยหรือนั้นแบายคายขยันจริง
ลวงหลอกเลี้ยวลตปดผู้หญิง
จะลวงให้กินชิงกับเกลือก
ดั่งน้ำอ้อยน้ำตาลหวานเหลือ
คงจะเชื่อถ้อยคำของเจ้าคุณ

ไปไหนไปเกิดไม่ขึ้นขัด จะทานตัดก็เครื่องจะเคื่องชุ่น
เหมือนปล่อยปลาปล่อยเต่าเสียเอาบุญ จะช่วยรุนไสส่งลงไป

๗๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น	เจ้าไกรทองช่องขัดอัชฌาสัย
ได้ฟังภรรยาว่าถูกใจ	ยิ้มแห่งแก้มไล่ไปตามจน
ปลาเต่าเอาอะไรมาบ่นบ้า	ไม่เลือกหน้าเลนนางสร้างกุศล
จริงหรือจะเลือกไสเสียให้พ้น	แล้วจะชวดสวามนต์ดอกกระมัง
ถึงพี่ไปก็ไม่อยู่ช้า	จะกลับมาให้ทันทีข้านี้มั่ง
อย่าเสียดสีที่ทำแต่ลำพัง	เหลือกำลังหนักนักรจะยกตาม
ว่าพลางลูบหลังแล้วสั่งเสีย	ดีใจด้วยเมียไม่หวงห้าม
ฉวยชักผ้าห่มชมว่างาม	ลวนลามเลี้ยวลอดสอดคว้า
นี่อะไรค้อนควักผลักพี่	ไม่พอที่กันเองก็อิจฉา
แต่เวียนเฝ้าเข้าหยอกภรรยา	จนเวลาจนแจ้งแสงทอง

๗๕ คำ ๗

๑ จิ้งลูกขึ้นเปิดมุ้งยุงขบ	เดินตบไหล่พลางอย่างย่อง
มาอาบน้ำในระเบียงเตียงรอง	แล้วกลับคืนเข้าห้องแต่งตัว

๗๖ คำ ๗ เพลง

๑ ครั้นเสร็จสั่งสองนารี	เปรมปรีดีกระหยิ่มยิ้มหัว
ลงบันไดเดินออกนอกครัว	เข้ามิดขมุขมัวริบมา

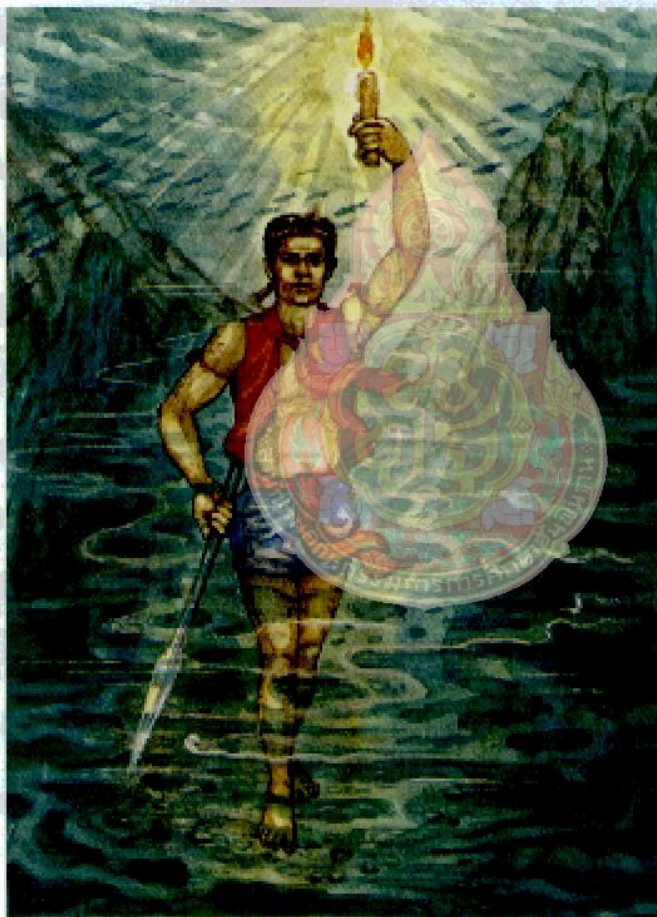
๗๗ คำ ๗ เชิด

สามเส้า

๑ ครั้นถึงฝั่งวังวนชลธาร
แล้วจุดเทียนชัยมิได้ช้า
เจ้าไกรทองด่วนเดินมาตามทาง
มีดหมอเหน็บมั่นกับบั้นเอว

จึงโอมอ่านอาคมคาถา
คงคาแหวกช่องเป็นปล่องเปลว
น้ำแห้งแข็งกระด้างไม่ไหลเหลว
ตรงไปปากเหวถ้ำทอง

๗ ๔ คำ ๗ เขต



“ครั้นถึงฝั่งวังวนชลธาร
แล้วจุดเทียนชัยมิได้ช้า

จึงโอมอ่านอาคมคาถา
คงคาแหวกช่องเป็นปล่องเปลว”

ร่าย

๑ ค่อยย่องเข้าไปตั้งใจ
หยุดยืนแผ่งม่านเมียงมอง

สำคัญมั่นคงไม่หลงห้อง
ดูทำนองวิมาลาจะว่าไร

๗ ๒ คำ ๗

โอษฐ์

๑ เมื่อนั้น
กอดเข้าเจ้าจุกเป็นทุกขใจ
ยังเจ็บใจด้วยอีพีน้อง
แค้นนักดังอักคี่จีเจียว
เหตุผลเป็นต้นเพราะผิวใหม่
ช่างไปปดลดเลี้ยวเล่นลั่น
เพียงเอ๋ยผีสาวเทวดา
จงดลจิตดลใจเจ้าไกรทอง
จะตัดพ้อต่อว่าประดาเสีย
จะหยิกข่วนให้เจ็บด้วยเล็บยาว
แล้วขุกคิดขึ้นมาถึงชาลวัน
เมื่อยามยังอยู่เป็นคู่เกล้า
ไหนอีตะเภาแก้วตะเภาทอง
ทุกขร้อนรำพึงตะลึงตะไล

วิมาลาเศร้าสร้อยละห้อยไห้
เหมือนบ้าใบ้ นั่งบ่นอยู่คนเดียว
ให้ขัดข้องเคืองขุ่นฉุนเฉียว
มันไล่จะใคร่เคี้ยวเนื้อกิน
พาไปให้เมียดูหมิ่น
ไม่มีชั้นชาติชายเท่าใຍ
ที่รักษาถ้าเหวเปลวปล่อง
ให้หลงลงมาลองอีกสักคราว
ให้สมที่อ้อมีมันรังหยาว
เลือดมิขาวโสมอยู่ที่ดูเอา
ยิ่งวิโยคโศกศัลย์สร้อยเศร้า
ไม่อาทรนอนเปล่าเปลี่ยวใจ
จะจบบ้างจงหองกับน้องได้
ครวญคร่ำไรไปมา

๗ ๑๔ คำ ๗ โอษฐ์

รังหยาว ยั่วให้โกรธ

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
เข้าใจในทิวมาลา

เจ้าไกรทองแฝงม่านเมียงหน้า
ยิ้มพลงทางว่าไปทันใด

๗ ๒ คำ ๗

ยานี

๑ พี่คือเทवासุราฤทธิ์
เห็นนางโสภิพิรีไพร
เต็มสิตามไปกับไกรทอง
หรือเขาชู้เชิญไม่เอ็นดู
จึงมานั่งบ่นหาชาลวัน
ถึงจะเข้มแข็งขันขยันดี
จงอุตส่าห์ฝากตัวผัวใหม่
ถ้าเชื่อคำทำตามเทวดา

ซึ่งสถิตในถ้ำต่ำใต้
คิดพะวงสงสัยจะใคร่รู้
ทำไมกลับมาร้องให้อยู่
อุปถัมภ์ค้าชูไม่ถึงที่
ต้องการอะไรนั้นกับผัวผี
ไหนจะรอดชีวิคินมา
รักใคร่ขำนี้จะดีกว่า
จะดลใจให้มาประเดี๋ยวนี้

๗ ๘ คำ ๗

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
รู้ว่าหม่อมผัวตัวดี
สาละวนนินทาว่าร้าย
แก้แค้นนั่งกัดปูนพลู

วิมาลาสะดุ้งจิตคิดบัดสี
ลงมาเมื่อไรนี้ไม่ทันรู้
ให้สะเทินเขินอายอดสู
ก้มแคะเล็บอยู่ไม่เจรจา

๗ ๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
ทำเป็นไม่เห็นวิมาลา
ใครนินทาว่าร้ายเราเมื่อก็
ถ้ามันพบปะไม่ละไว้

เจ้าไกรทองย่องเดินเข้าไปหา
แขนงเงยเฉยหน้าแล้วว่าไป
ประเดี๋ยวใจโพล่หนีไปข้างไหน
จะทำให้คุ้มค่านินทาทั้ง

๗ ๔ คำ ๗

โอโธม

๑ อ่อนั่งอยู่นี้เจียวลิหว่า
ก้มแกะเล็บเล่นอยู่เช่นนั้น
พี่รักเจ้านักหนาลงมาใหม่
มิให้ร้างค้างเขินเนิ่นนาน
เจ้าอย่าแค้นขัดสับดะบัง
เหมือนถ่านไฟเก่าเถายังมี
ไหนไหนก็รู้เช่นได้เห็นฤทธิ์
น้อยหรือนั้นยังไม่ทันจะถูกเนื้อ
ทั้งระแบบแยบคายก็หลายอย่าง
ว่าพลางผินหลังเข้านั่งอิง

หน้าตาคนเกื่อนี้ดูชั้น
จะหักล้างเสียเปล่าไม่เข้าการ
จะเกลี้ยไถ่ว่ากล่าวที่ราวฉาน
จะสมัครสมานไมตรี
นิ่งนิ่งเสียมั่งจงฟังพี่
เป่าขึ้นคงอัคคีจะติดเชื้อ
กระบวนกระบิตอย่าทำให้ล้ำเหลือ
สะดุ้งเพื่อไปก่อนแสงอนจริง
สมที่สมทางท่านผู้หญิง
สับดะบังวังหนีพี่ไย

๗ ๑๐ คำ ๗

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
เคื่องขัดสับดะผ้าแล้วว่าไป
เมื่อจะมาได้ลาแล้วหรือยัง
ข้างบ้านปานนี้จะสั้นรว

วิมาลาหุนหันหมั่นไส้
น้อยหรือนี่มาได้ช่างไม่กลัว
หม่อมเมียจะคลั่งถึงหม่อมผัว
แต่ละคนไม่ชั่วช้ากลัวใจ

ขยันยิ่งจริงเจ้าตะเกาหลวง
มิเสียแรงแกลังกลั่นสรไว้
ที่นี้หรือขึ้นชื่อว่ามนุษย์
อย่าปลิ้นปลอกหลอกลวงด้วยน้ำเย็น
จริงแล้วจะกะได้ถ่านไฟเก่า
มันมอดหมดไม่ติดดังจิตจง
เชิญไปเสียเถิดให้พ้นห้อง
เถิดเท่านั้นแล้วก็แล้วไป

หึงหวงสารพัดผลัดกันได้
ชอบใจหม่อมผัวล้วนตัวเป็น
จนสิ้นสุดเหล่ากอไม่ขอเห็น
ได้รู้เช่นเห็นหมดที่คดตรง
อย่าพักเป่าเผือกก่อนจนคอกง
จะชานชมงมหลงลงมาโย
จะลงน่องได้อีกอย่าสงสัย
ข้ากลัวใจเจ้าจอมหม่อมเมีย

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ กัลเอยกัลยา
พี่มิใช่ชายชั่วที่กลัวเมีย
พี่น้องสองราก็สารภาพ
ยังกระเดื่องกระดังแต่ข้างนี้
ถึงยังกำลังเดือดไม่เหือดให้
อย่าสะบึงสะบัดตัดรอน
อันธรรมดาสตรีมีผิว
ไม่มีคนชมเหงคะเนงร้าย
จงถอยหลังคิดดูอย่าจู้จี้
ย่อมเป็นที่ติฉินกินใจ

ช่างตัดพ้อต่อว่าประดาเสีย
จะลงมาไกลเกลี้ยเสียให้ตี
เข็ดหลาบแล้วเจ้าไม่จู้จี้
ด้วยท่วงทีจรีตนั้นติดงอน
จะโลมเล้าเจ้าไปกว่าจะอ่อน
หย่อนหย่อนเสียมั่งฟังพี่ชาย
ค่อยยังชั่วกว่าเช่นที่เป็นมาย
ไปไหนไปง่ายสบายใจ
ผัวร้างอย่างนี้หาดีไม่
บุราณว่าไว้ล้วนความจริง

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร้าย

๑ ลิ่นเอยลิ่นลม
สารพัดไพเราะเพราะพริ้ง
ไวว่องคล่องขันสนทัด
เคยชนะคะคานเพราะทานทน
จริงแล้วแกล้ากล้าประดาเสีย
กระนั้นลีเมื่อเจ้าพาเข้าขึ้นไป
เขาจึงตีจึงด่าข้าคนเดียว
มาสับปลับกลับอ้างอวดตัว
ได้อายเท่านั้นแล้วมีหน้า
ชี้ครันตอบให้เหน้อยเมื่อยขาตะไกร

น่านิยมย่อนยอกกลอกกลิ้ง
สมเป็นผัวท่านผู้หญิงบ้านบน
หลบหลีกมือหมัดไม่ขัดสน
เล่ห์กลของเจ้าข้าเข้าใจ
ปราบเมียมมิให้หือขึ้นได้
เห็นเมียกลัวกระไรจนสิ้นรัว
วิ่งเลี้ยวไล่ตามข้ามคอผ้า
ว่าเขากลับสารภาพราบไป
ยังมาซ้ำเลี้ยวลดปดไปใหม่
จะปิดหูเสียไม่ขอได้ยิน

๑ ๑๐ คำ ๑ เจรจา

๑ แสนเอยแสนงอน
ใส่จริตบิดเบือนเหมือนจะบิน
พี่ไม่กลัวภรรยาเช่นว่าดอก
แต่เขาคิดเวทนาไม่ด่าตี
ถึงข้างเขาข้างเราก็เล่าแหละ
โมโหมากปากคอพอดัว
จะมากลับซึ่งโกรธโทษใคร
พี่ก็ว่าชี้แจงเป็นแพ่งธรรม

ช่างแคะค่อนอุตริตติฉิน
ล้วนหยิบขึ้นเชิงชั้นขยันดี
ใช้จะหลือกตาหลอกได้เหมือนผี
เท่านั้นแลอีกนึกว่ากลัว
มันเกาะเกาะกวนใจมิใช่ชั่ว
ไม่จิตเจ้าเมามัวอยู่เหมือนกัน
ข้าใช้ให้หึงหวงกันหรือนั้น
แต่ละคนตั้งดันไม่เงือตงด

แพ่งธรรม

แพ่งคือแพ่งหมายถึงทาง ธรรมคือ ความถูกต้อง หมายถึง
ทางที่ถูกต้อง ทางที่ถูกต้อง

จึงนั่งดูที่ใครจะดีกว่า

ล้วนเหลืกกล้ำขัันเหมือนกันหมด

ยังไม่หน้าขำมาเปรียบประชด

ว่าข้าปดก็ตกนรกอเอง

๖ ๑๐ คำ ๖

๑๐ นำเอยนนำหัว

อย่าปลื้นปลอกออกตัวไม่เหมาะสม

เกิดวิวาทบาดทะเลาะครั้นเครง

เพราะหม่อมฝั้วชั่วเองหรือเพราะใคร

จะขว้างงูดูถูกอสรพิษ

มันจะผิตพันคอไปข้างไหน

แยบคายของเจ้าข้าเข้าใจ

จงมาจงไปเป็นคนกลาง

เมื่อข้ากลับกลายรูปเป็นกุมภีล

เจ้าขับเหมือนขับผีขับสาธ

เข้าประคัับประคองแต่สองนาง

กอดไว้คนละข้างไม่ห่างไกล

ยอดรักของเจ้าตะเกาทอง

ดังจะล่องลอยฟ้าไม่หาได้

สาวพรหมจารีดีสุดใจ

ไม่มีใครถูกต้องฟ้องพาน

หม่อมไกรได้ชมสมสอง

เหมือนได้นางรูปทองไว้ที่บ้าน

จะคัมโทษโทษาห้ำประการ

อัปรียสีกบาลไม่มีเลย

๖ ๑๐ คำ ๖

๑๐ เอวเอยเอวบาง

ชะช่างชูเชิดเปิดเผย

สารพัดผ่อนปรนเป็นคนเคย

ไม่ลื้มเลยลั่นลมคมชิต

เจนจัดหัดมาแต่ชาลวัน

หลายชั้นเชิงชวนกระบวนกระบิต

มิใช่ชายเจ้าชูรู้ฤทธิ

จะลั่นคิดติดกุกอยู่ทุกคน

นี้หากพีเองรู้เพลงน้อง

จึงตามรอยคล้อยคล่องไม่ขัดสน

อันนางตะเกาทองทำนองคน

แยบยลไม่เท่ากุมภีลใน

เจ้าสีกกลับกลายได้หลายอย่าง

รู้ทางจะหนีที่จะไล่

สันทัดจัดเจนอยู่ในใจ

มนุษย์หรือจะได้เหมือนเช่นนี้

พี่ก็ยังต้องจิตติดใจอยู่
เจ้าตรอนค่อนข้างไฉ่ไฉ่
ถ้าพี่เป็นเทวาสราฤทธิ์
จะปิดทองทั้งตัวให้ทั่วไป
จะสาปสรรเสียบ้างเหมือนอย่างนี้
เจ้ากระบิดกระบวนมารยา

อุตส่าห์สู้ซังตายมาถึงนี้
เพราะผิดที่ทำงานไม่ต้องใจ
จะนิมิตชาลวันขึ้นให้ใหม่
นั้นแหละจะชอบใจวิมาลา
กุมภีส์ร้ายกาจไม่ปรารถนา
แต่เล็กมาจนใหญ่พึงได้พบ

๗ ๑๔ คำ ๗

๑ หม่อมเอยหม่อมผัว
รู้วิชาเชี่ยวชาญชำนาญครบ
ใครอวดว่าข้าชาวสวรรค์หรือ
ใครชักใครจงจุมกมา
ไม่รู้หรือว่าชาติเดียรฉาน
ทำให้เสียเสื่อมเวทมนตร์ชะงัด
เจ้าช่างคิดนิมิตชาลวัน
เอาไปฝากนวลน้องทั้งสองรา
นี่เอาไปฝากเจ้าตะเภาแก้ว
เสียแรงหม่อมผัวนิมิตปิดทอง
ทำไมมิให้คิดถึงผัวเก่า
ไม่โกหกพกลมเลี้ยวลัด

มิใช่เช่นชายชั่วหัวประจบ
ใครใช้ให้มาคบกับกุมภ
จึงชมชานด้านดื้อลงมาหา
ใครเรียกใครหาใครแนะนำ
มาสมานสมาคมสมสัตว์
สารพัดอัปรีภัยก็มีมา
จะเอาไว้นั้นในคูหา
ของทยาของเจ้าตะเภาทอง
ดีแล้วช่วยทำฉลากล่อง
ทั้งสองจะได้ไม่เร้งรัด
ถึงโฉดเขาก็จึงคงในสัตย์
ชั่วช้าสารพัดเหมือนมนุษย์

๗ ๑๒ คำ ๗

ทยา ดี สำคัญ

๑ น้อยเอยน้อยหรือ
 จริ่งแล้วเจ้าเฝ้าตีผ้ามนุษย์
 ทั้งชื่อทั้งสัตย์สารพัดดี
 ถึงเมื่อวันจะตายวายว้าง
 กระนั้นสิ่งจิ้งจอกรนบ่นหา
 ทั้งบกเรือเหนือใต้ในแวนแคว้น
 อันตัวพีนีลั้ลแต่ว่าชาย
 พึงจะได้พบพานงานประชัน
 เจ้าจึงตัดขาดไม่ปรารภนา
 แต่ข้างพียังมีเยื่อใย
 ไม่เห็นเลยว่าจะเฉยเสียเช่นนี้
 น่าจะมีสักสิ่งเป็นลึงลาย
 หนุ่มหนุ่มกุ่มกุ่มก็มิตรึก
 เดิมทีพินีมาพาขึ้นไป
 ไม่นึกแหม่งว่าจะแก้งไปเอาเหตุ
 ทำกระบวนรอนเร่ประเว่ประวัง
 กุ่มภาผิวเจ้าเล่าลือชื่อ
 เกิดหรือให้ไปตามชาลวัน

ยังจะรื้อกวนใจมิให้หยุด
 ไม่เหมือนหม่อมหนักกะผุดผัวนาง
 ไม่มีคดคอตตลอดทาง
 ก็ไม่ว่างเว้นสวาทขาดแคลน
 เพราะดีกว่าชายอื่นสักหมื่นแสน
 จะหาแทนผิวเก่าไม่เท่าทัน
 แสบคายคลายอยู่ไม่สู้ชยัน
 ชั่วกว่าชาลวันทุกสิ่งไป
 จะนัดแนะให้มาก็หาไม่
 ตัดใจอยู่มั่งจึงซังตาย
 ทำให้พี่แสบท้องอยู่จนสาย
 รักซ้อนซ้อนร้ายไว้ภายใน
 มันจะเป็นเช่นนิกหาผิดไม่
 สำคัญใจว่ารักกันจริงจริง
 ไม่สังเกตสังการมารยาหญิง
 ดีจริงแล้วจะได้เห็นกัน
 ตายเพราะฝีมือของใครนั้น
 ทำขบฟันแล้วเดินเมินออกมา

ฯ ๑๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
 ทำกระบวนชวนหยิกด้วยมารยา

วิมาลาฉวยฉุดยุตคร่า
 นีร่าลาใครแล้วหรือจะไป

เอออะไรอกเอ๋ยไม่เคยเห็น
มาพาโลโพลคลุมกลุ้มใจ
ไหนจะพาขึ้นไปให้เมียสับ
เดิมทีที่วิวาทวาทา
เมียหม่อมมาชี้หน้าด่าทอ
หยาบหยามข้ามหัวหม่อมผัวไป
เขารุมกันตีดาเข้าอิงอื้อ
เหตุว่ารักแล้วก็พาบิน
ได้เอียงแล้วกระไรให้จนล่ม
จับได้ไหนนั่นข้อพิรุธ
จะไวยกับอิวิมาลา
ว่าเล่นเปล่าเปล่าแล้วจะไป
เชิญชี้ชายชู้ข้าดูก่อน
แกล้งพาลพาโลโกรธา
มีห้าพันพันข้าให้ย่อยยับ
ว่าพลาจครวญคร่ำรำไร

เชิงเช่นเจ้าจอมหม่อมผัวใหม่
สารพัดเสกใส่วิมาลา
ยังมีหน้าซ้ำกลับมาด่าว่า
เพราะข้าพาลทะเลาะหรือเพราะใคร
ไสคอช้ำก่อนจริงหรือไม่
นุทางช่างกระไรไม่ได้ยิน
ตาเจ้าบอดไปหรือไม่เห็นสิ้น
ชิงแล้วถมดินให้โตรมทรุด
ได้ชมแล้วกระไรให้สูงสุด
ที่ทูลจริตคิดนอกใจ
ทำตามโทษอาญาปราศรัย
ข้ายังไม่ให้โคลคลา
ได้แล้วจะนอนลงให้ฆ่า
นี่หม่อมเมียสอนมาซ้ำเข้าใจ
อันจะให้เจ้ากลับอย่าสงสัย
จุดชายผ้าไว้ไม่วางมือ

ฯ ๑๘ คำ ฯ

๑ งอนเอียงอนชด
เจ้าสิแสนคมคารมลือ
ข้าเป็นคนพาที่ไม่มีสัตย์
จะมาบีบน้าตาเอาซ้ำไย

เอ๊ะอ่อนหย่อนพยศลงแล้วหรือ
ทำไมมายุดยื้อซ้ำไวย
ไม่จัดเอาจริงสักสิ่งได้
ซ้ำทำสิ่งไรให้เคืองตา

เป็นโรมิโลตเต้นเล่นตัว
จนออกเซ็ดการมระอมระอา
ทั้งสองเมียสามเมียมิเสียแรง
เจ้ากระบิดกระบวนกวนใจ
จะหาใหม่ให้ดูขึ้นกว่านี้
แน่เจ้าจะมีใหม่มั่งก็ตาม
นั่งอยู่ไยเล่าเจ้าคนคม
ทำหน้าที่บูดบึ้งเห็นซึ่งครัน

เข้ายั่วเยียงยักให้นักหนา
มันไม่น่าแล้วคะข้าจะไป
ปากกล้าหน้าแข็งการมใหญ่
เอาไวโยหย่าเสียนางเมียงาม
อีกสักสี่ห้าคนให้พันสาม
แต่ให้งามสมหน้าเหมือนชาลวัน
มีคำการมอมอะไรไว้นั้น
ใครบอกบุญสุนธรรม์ไม่ศรัทธา

ฯ ๑๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ไต่ยนิกรทองวิมาลา
การมข้างนางเมียก็ไม่ชั่ว
ถ้อยทีดีขยันดันตึง

นางเลื่อมลายวรรณอยู่ในคุหา
วิมาทาทากันอ้ออิง
ข้างเจ้าผัวก็ไปไม้หนึ่ง
นางจึงลุกเดินออกไปดู

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๑ เยี่ยมเยียมมองมองแล้วร้องว่า
ทั้งหม่อมเมียหม่อมผัวล้วนตัวรู้
จะสาวไส้ให้กาแย่งแรงทั้ง
ใช้จะแก่งแส้งซ้ำปราเปรียบเปรย

อะไรนี่ปนบ้านำหนวกหู
ไม่อดสูผีสง้างบ้างเลย
อ้ออิงมันไม่ตีนะพีเอ๋ย
พี่ก็เป็นคนเคยคนเข้าใจ

จะสาวไส้ให้กาแย่งแรงทั้ง (สำนวน) สาวไส้ให้กากิน หมายถึงเอา
ความลับของฝ่ายตนไปเปิดเผยให้คนอื่นรู้
เป็นการประจานตน หรือพรรคพวกตน

จะมาขึ้นพื้นฝอยหาคะเข็บ
เมื่อกินอยู่ที่ลับแล้วเป็นไร
จะพลอยให้เพื่อนเมียเสียรังวัด
ยิ่งจะลือระยำซ้ำร้าย

หยิกเล็บจะเจ็บเนื้อหรือหาไม่
จะมาไขกลางแจ้งให้แพร่พราย
ถ้าฉวยพลัดขาดลอยลือคอยหา
เป็นสองม่ายสามม่ายน่าอายใจ

๗ ๘ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น วิมาลาตอบพลงทางค้อนให้
อุแม่เอ๋ยเจ้าจอมเมียหม่อมไกร ออกมาได้สอนสั่งตั้งกระทู้
น้อยหรือห้ามปรามเหมือนหนามหนึบ มันปดเจ็บเหลือแล้วถึงแก้วหู
นางไม่มีที่ชั่วผิวเอ็นดู นี่เจ้ารู้อะไรมาเจรจา
ชอบจะช่วยกันเจ็บเก็บใส่ใจ นานไปเพื่อจะเป็นเหมือนเช่นข้า
จะได้จดจารึกไว้ตรึกตรา ไหนไหนก็ราคาเดียวกัน
จริงแล้วคะข้าเป็นคนโหดเขลา ไม่เหมือนเจ้าดีหมดช่วงอดกลั้น
อย่าพักพูดร้อยบทประชดประชัน แต่เพลาเพลาท่านนั้นเกิดเป็นไร

๗ ๘ คำ ๗

พื้นฝอยหาคะเข็บ	(สำนวน) คຸຍເຢົາຫາຄວາມທີ່ສົມບູນແລ້ວໃຫ້ກັບ เป็นเรื่องขึ้นมา
หยิกเล็บจะเจ็บเนื้อ	(สำนวน) ຫຍິກເລີບເຈັບເນື້ອ
กินอยู่ที่ลับ...ไขกลางแจ้ง	(สำนวน) ກິນໃນທີ່ລັບໄຂໃນທີ່ແຈ້ງ ເປີດເຜີຍ เรื่องที่กระทำในที่ลับให้คนทั่วไปรู้
เสียรังวัด	(สำนวน) ພ່ອຍເສື້ຍໄປດ້ວຍ

๑ เมื่อนั้น
วิมาลาเมียข้าแล้วเหลือใจ
พบปะหน้าไหนใส่เอาหมด
ตะกิ้งตะเกียงเงียงงารอบตัว
เถิดชิดตามถนัดไม่ขัดขวาง
ใครกรรมสมควรราคา

เจ้าไกรทองร้องว่าอัชฌาสัย
เหมือนหนามไหนเกะกะระรัว
ไม่ละลดทะเลาะคนเสียจนทั่ว
ความว้ายยังไม่หายความควายมา
ทั้งสองข้างวางกันให้นักหนา
จะเปลื้องผ้าคาดพุงออกวางวัล

๗๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
เอออะไรเขาว่าประสาถิ่น
สารวอนค่อนว่าประดาเสีย
เจ็บใจใครมั่งจะไม่แค้น
จริงแล้วข้าหมอกความเหมือนหนามไหน
พูดจาพล่อยพล่อยร้อยประตุ
ถึงคราวจะหียบผิดไม่คิดหน้า
เจ้าเอ๋ยจงถนอมหม่อมเมียไว้
ชะนางคนดีไม่มีชั่ว
นานไปจะขึ้นถึงหลังคา

วิมาลาตอบไปขมิ้นมัน
หม่อมผัวตัวสั้นออกเถียงแทน
ให้หม่อมเมียได้หน้าขึ้นกว่าแขน
นี้แหละแม่นแท้ว่าเป็นตราชู
แต่กระนั้นเกี่ยวไวยังไม่อยู่
เหมือนใครไม่รู้ไม่เข้าใจ
เงียงงาสารพัดพูดได้
อย่าให้ใกล้เคียงกับเงียงงา
เอาหม่อมผัวออกตั้งเป็นตั้งหน้า
หน้าตาตลาดละเลียดผาดแดง

๗๑๐ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
ช่างไม่ขันตันแตกแหกกระแซง
เห็นอ้ออิงจึงออกมาห้ามปราม
ข้าเป็นคนเจียมตัวกลัวเกรง

นางเลื่อมลายวรรณเถียงเสียงแข็ง
มาตะแคงแว้งวัดเอากันเอง
กลับใส่ถ้อยร้อยความไม่เหมาะสม
ไม่เป็นโตงเป็นเตงน่าอายใจ

เออจะเอาอะไรมาขึ้นหน้า
ทำคุณบูชาโทษโหดไร
มาดูหน้าข้าเถิดท่านผู้หญิง
สำคัญว่าผัวรักยกลูกคาง
ทำไมเล่าจึงมิเอาให้ขาดเด็ด
กลับลงมาครางครีตฉะอืดฉะอม
เถิดคะรำคาญชี้คร้านทะเลาะ
กระเทีบบเท้าลงสันเดินบ่นไป

เป็นแขนเป็นขาช่างว่าได้
สารพันสรรใส่ไม่ไว้วาง
มันแดงจริงยิ่งกว่าย้อมน้ำฝาง
สาระตั้งวังวางไปตามลม
หรือไปปะบอระเพ็ดเข็ดขม
ก็พอสมน้ำหน้าสาแก่ใจ
นี่เนื้อเคราะห์มาเหยียบหนามไหน
เข้าในห้องหับจับปล้น

ฯ ๑๒ คำ ฯ

โอโธม

๑ เมื่อนั้น
จึงว่านี่แน่เจ้าแต่เท่านั้น
เขาก็เข็ดปากคอไม่ต่อสู้
ยังตะบอยบ่นว่าบ้าน้ำลาย
จนเหงื่อย้อยเหงื่อไหลก็ไม่คิด
มันงามเหลือแล้วเจ้าวิมาลา
อะไรเล่าเฝ้าชำเลื่องเคื่องค้อน
ข่วนคนเจ็บเจ็บเจ้าเล็บยาว
ไปเอนหลังเอนไหล่เล่นดีกว่า
ว่าพลางจงนางเข้าห้องใน

เจ้าไกรทองลั่นลมคมสัน
อย่าป่วนปั่นหันหนุ่นวาย
หนวกหูเต็มทีจนหนีหาย
เคียดแค้นแสนร้ายรามา
แบ่งปูนแต่สักนิดไม่ติดหน้า
หน้าตามอมแมมเหมือนแมวคราว
ทำแสงอนท่งทึงยิ่งกว่าสาว
น่าซึ้งรั้งหยาวสุดใจ
นึกว่าสู่ขอเข้าหอใหม่
นั่งบนเตียงเคียงไหล่ไขว่คว้า

ฝาง ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง เนื้อไม้สีแดง ใช้อย้อมผ้า
แมวคราว แมวแก่ตัวผู้รูปร่างใหญ่

อย่าฮึดฮัดวัดแว้งเครื่องแป้งจะหก	หีบกระจกมาให้น้องส่องดูหน้า
ช่วยตกแต่งแป้งกระจะละลายทา	วิมาลาเคื่องขัดปัดมือ
นี้จะหยิกจะทิ้งไปถึงไหน	จะทำให้พี่ป่วยไปเสียหรือ
ซักชายผ้าห่มหลุดยุดยื้อ	ถูกถือตามธรรมเนียมเลียมลอง
คลื่นซัดอัศจรรย์ลั่นเลื่อน	สะท้อนสะท้อนถ้าเหวเปลวปล่อง
เล่าโลมเลี้ยวลอดสอดคล้อง	ทั้งสองถ้อยที่ปริดา

ฯ ๑๖ คำ ฯ โลม

ร่าย

๑ เมื่อนั้น	วิมาลาสรवलเสเสนหา
คลึงเกล้าเหย้าวนชวนภัสตา	ให้พูดจาเรื่องราวเล่านิทาน
ได้ยินข่าวเล่าลือมาจะแจ้ง	ว่านายแพ่งกับนายฉิมอยู่ริมบ้าน
หม่อมได้ฟังมั่งหรือไม่เขาไปงาน	โปรดประทานเล่าไปให้ฉันทฟัง

ฯ ๕ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น	เจ้าไกรทองตรองตรึกนึกความหลัง
เมื่อวันพระปะนายฉิมที่ริมวัง	เข้าแฝงฟังพอเขาเล่าก็เข้าใจ
จำเขาได้ดอกกะน้องสองสามมุก	พอแก้ทุกซุกซุกเข็ญเห็นจะได้
แล้วบ้านปากคายหมากกระแอมไอ	เอาหมอนใส่หลังฟังแล้วอิงเอน

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ พี่จะกล่าวราวเรื่องเนืองมา	อารามร้างกลางนามีตาเถน
อยู่สองคนในกุฎไม่มีเณร	บิณฑบาตเข้าฉันทเพลทุกวันไป

มุก เรื่อง

องค์หนึ่งเที่ยวบิณฑบาตยาจนา พอสีกาเขาแกงจับแจงใส่
จ้งหันหลายทวารพิกัดใจ กลับไปยังที่กุฎิพลัน

๗๔ คำ ๗

๑ ครั้นถึงหอกกลางก็วางบาตร เชิงฉลาดจะหลีกหลบขบขัน
แม่นยำให้หลวงตานั่นมาทัน จะต้องป็นแกงหอยนั้นน้อยไป
พอแลเห็นตุ่มวางกลางกุฎิ เห็นท่วงที่จะลงฉันในนั้นได้
จึงหย่อนองค์ลงในตุ่มสุโขทัย เอาแผ่นอิฐปิดไว้มิได้ช้า

๗๔ คำ ๗

๑ จะกล่าวถึงเถรองค์หนึ่งนั้น ได้จ้งหันนิตเดียวเที่ยวหนักหนา
แหงนดูสุริย์ฉายสายเต็มประดา ก็กลับมาถึงที่กุฎิพลัน
คิดว่าเพื่อนยังไม่มากี่ด่าโผง อ้ายตายโหงเที่ยวไปถึงไหนนั้น
กุแสบท่อนักหนาไม่ทำมัน ขัดสมาธิสองชั้นเอาซ้อนโพง

๗๔ คำ ๗

๑ ส่วนเถรในตุ่มนั้นฉันตะบอย ทำปากตูดตูดหอยดั่งจับโจ่ง
ตาเถรอยู่ข้างบนเห็นทะนนโคลง มาเปิดอิฐปิดโองแล้วเพ่งพิศ
ส่วนเถรอยู่ในทะนนพ่นแกงเอา ถูกเข้าที่หน้านัยน์ตาปิด
เถรครองร้องดินแทบสิ้นชีวิต เอ๊ะอะไรพ่นพิษแสบสุดใจ

ยาจนา	การขอ
จ้งหัน	ข้าว อาหาร (ใช้เฉพาะพระสงฆ์)
ทวาร	ทัพพี

เถนองค์นั้นจึงถลันลุกออกมา
จึงเอาโอตักน้ำมาทันใด
เห็นเพื่อนกันหายปวดช้ำอวดรู้
จึงแก้เอ็งไว้ได้ไม่ปลดปลง
เอ็งอย่าได้ไปมองที่ปากโอ่ง
ตาเถนคงแจ่มจิตก็คิดกลัว

แล้วว่าข้าจะช่วยดับพิษให้
รดลงไปที่หน้าตาเถนคง
นี้ว่ากูได้คาถาตาบุญสง
ที่นี้จึงอุตส่าห์รักษาตัว
อ้ายจิบโจงมันร้ายมิใช่ชั่ว
รักษาตัวอยู่ด้วยกันทุกวันเอย

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น วิมาลาปริดีเปรมเกษมสันต์
ชมว่าเพราะนักหนานำรางวัล แต่กระนี้ดีครั้นขยันจริง
ถ้าปะเขาหางานการของราษฎร ส่งพิณพาทย์นายมีจะดียิ่ง
ใช้ว่าเล่นเช่นหม่อมเธอพร้อมพรั่ง ไปงานไหนได้ผู้หญิงวิ่งตามมา

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น เจ้าไกรทองยิ้มพลงทางว่า
ผู้หญิงหาไหนเฝ้าตามมา คือผู้หญิงกุ่มภาที่ตามไป
ไหนเล่าเจ้าจะตกรางวัลผี หันหน้ามานี้จะบอกให้
สะกิดแค้นแค้นมนมขมสไบ คว่าไชว่ยนเฝ้าเฝ้าต่อแย
อัสจรรยบันดาลอยู่บ่อยบ่อย รสอร่อยมิได้จัดให้ชืดแซ่
พิรุณร่วงดวงไฉนเต็มแล้ว รักกันคุ่มแก้วไม่แซ่เชือน
การสัมผัสแย้ววนชวนชื่น จะหาอื่นมาให้ไม่มีเหมือน
หยุดสวาทขาดเพลาเข้ามาเตือน มิได้เคลื่อนคลาดคลารารอ

ฯ ๘ คำ ฯ



ตำนาน พระราชนิพนธ์เรื่องไกรทอง*

๑ พระราชนิพนธ์ไกรทองสองเล่ม เขียนเต็มตัวผจงลงเส้นสอ
ใครติเตียนแล้วเจียนจะเป็นบอ ถึงจะต่อก็เต็มยากลำบากคิด
ทรงประดิษฐ์คิดใส่ให้เป็นกลอน ไว้รำเต้นเล่นละครอนจريت
แต่ก่อนเก่าได้ดูอยู่เป็นนิจ บำรุงจิตชาวประชาข้าราชการ
ตั้งโรงต้นสนคนแออัด ซ่อมหัดแก้ไขในราชฐาน
เมื่อช้างเผือกมาใหม่ได้ออกงาน ทั้งเครื่องอ่านโอ่อ่านารัก
ตัวละครเล็กเล็กเด็กหมด สมเกียรติสมยศสมศักดิ์
มีแต่คนมาสามีภักดี จงรักรองบาทบาทมลาย
เหล่าขุนนางต่างถวายบุตร พวกที่มีบุตรชายถวายหลาน
ปะที่เป็นหมันบุตรกันดาร คิดอ่านไกลเกลี้ยน้องเมียมา
ทั้งจีนแขกลาวพวนญวนทวาย ต่างถวายลูกเต้าเอาหน้า
เขมรมอญชาวชุมพรไชยา ทุกภาษามาพึ่งพระบารมี

* ตำนานพระราชนิพนธ์นี้เขียนไว้ในท้ายบทละครพระราชนิพนธ์ เรื่อง
ไกรทอง เข้าใจว่า กลอนแต่งในสมัยรัชกาลที่ ๓ และโคลงแต่งในสมัย
รัชกาลที่ ๔

โรงต้นสน โรงละครในพระบรมมหาราชวัง สร้างในรัชกาลที่ ๒ อยู่ตรง
หน้าประตูพรหมศรีสวัสดิ์ ตรงที่สร้างหอธรรมสังเวช เมื่อ
รัชกาลที่ ๔

ช้างเผือก คือพระยาเสวตกุญชร ช้างเผือกเอกเมืองโพธิสัตว์ ซึ่งเข้ามาสู่
พระบารมีเมื่อปีวอก พ.ศ. ๒๓๕๕ อันเป็นปีที่ ๔ ในรัชกาลที่ ๒

ทรงพระเดชปกเกล้าราษฎร
 บำบัดโรคภัยไม่ยอ
 ลูกคำพาณิขต่างประเทศ
 สมบัติพิสดานมากมาย
 พร้อมหมู่โยธาข้าเฝ้า
 ต่างคนสุขเกษมเปรมปรีดี

ให้เป็นสุขถาวรเกษมศรี
 ทั้งพราหมณ์ชัสมณะได้สบาย
 บรรทุกของวิเศษเข้ามาถวาย
 ทรงแจกจ่ายนิจกัตเบี้ยหวัดปี
 ล้วนเหล้ามั่งคั่งตั้งเศรษฐี
 ทุกทิวาราตรีปีเดือน เออ ะ

๑ ไกรทองสองเล่มล้าน
 เป็นพระนิพนธ์ทรง
 คัดจอมพิภพพงศ์
 แดงลงพระนามท่านไท้

ลายผจง
 สืบไว้
 ภาณุมาศ
 เลิศหล้าล้อแสง





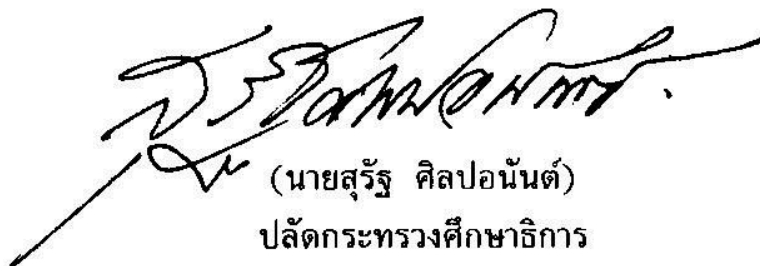


ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง การคัดสรรและเผยแพร่บทละครนอก เรื่อง ไกรทอง
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่วรรณกรรมของชาติขึ้น เพื่อดำเนินการพิจารณาคัดสรรวรรณคดีและวรรณกรรมที่มีคุณค่าซึ่งถือเป็นสมบัติของชาติที่ควรอนุรักษ์และเผยแพร่ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้ศึกษา อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่สังคมปัจจุบัน คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาเห็นว่า บทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เรื่อง ไกรทอง เป็นวรรณคดีที่ทรงคุณค่า เนื้อเรื่องสนุก ก่อปรด้วยแง่คิด ถ้อยคำภาษา และกลวิธีการแต่งอันเป็นแบบอย่างได้ สามารถใช้เป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านได้เป็นอย่างดี

กรมวิชาการจึงได้จัดพิมพ์หนังสือบทละครนอก เรื่อง ไกรทอง ขึ้น และเผยแพร่ไปยังสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเด็ก เยาวชน และผู้สนใจทั่วไป ได้ศึกษาเรียนรู้และเพื่อความเพลิดเพลิน

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐


(นายสุรรัฐ ศิลปอนันต์)
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่ วรรณกรรมของชาติ

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์ประเสริฐ ณ นคร	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์ฐะปะนีย์ นาครทรรพ	ที่ปรึกษา
รองศาสตราจารย์สวณิต ยมาภัย	ที่ปรึกษา
นายบรรเจิด อินทุจันทร์ยง	ที่ปรึกษา
นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	ที่ปรึกษา
อธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
รองอธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาส	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงศ์	รองประธานกรรมการ
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง	กรรมการ
นางปฐศรี วัลลิโถม	
(แทน ผู้อำนวยการกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์)	กรรมการ
นางมนตรี เทียมสิงห์	
(ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการถ่ายทอดวัฒนธรรม)	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ประคอง นิมมานเหมินท์	กรรมการ
ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชลธิรา สัตยาวัฒนา	กรรมการ
นางดารณี วงษ์อยู่น้อย	กรรมการ
นางพรพิมล ธรรมเนียม	กรรมการ
นายวิชัย พยัคฆ์โส	กรรมการ
นางสาวสมพร จารุณี	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวปริญญา ฤทธิเจริญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางบุษบา ประภาสพงศ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

บรรณาธิการ

นางบุษบา ประภาสพงศ์
นางสาวปริญญ์ ฤทธิเจริญ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวลำไย ชนะสุวรรณ

ถ่ายภาพประกอบจิตรกรรมฝาผนัง

นายทวีพร ทองคำใบ



